

TRYSIL KOMMUNE
-stavgaket foran

Årsberetning 2015

Politisk ledelse (31.12.15)	Møtevirksomhet	Administrasjon (31.12.15)
<p>Kommunestyret:</p> <p>Ordfører: Erik Sletten (Sp)</p> <p>Varaordfører: Knut Løken (H)</p> <p>Arbeiderpartiet: Randi Sætre Turid Backe-Viken Even Eriksen Stein Bogsveen Malin Skålholt Åkesson Einar Hyllvang Gry Vanja Eriksen Frank W. Lie Bråten Oddmund Myhr Elisabeth Sakrisson Bjarne Skarpmo</p> <p>Høyre: Knut Løken Anders Nyhuus Linn Rundfloen Liz Bjørseth Øyvind Bæk Lars Lillebo Tøraasen</p> <p>Senterpartiet: Erik Sletten Amalie Myrvang Lund Per Hagebakken Per Gunnar Stensvaag Ole André Storsnes Erik Lund</p> <p>Sosialistisk Venstreparti: Marit Nyhuus</p> <p>Fremskrittspartiet: Per Johnny Talåsen</p>	<p>Antall møter og behandlede saker i politiske organ i 2015 (2014):</p> <p>Kommunestyret: 7 (6) møter 109 (73) saker</p> <p>Formannskapet: 9 (10) møter 68 (67) saker</p> <p>Hovedutvalg for helse og omsorg: 6 (6) møter 25 (20) saker</p> <p>Hovedutvalg for forvaltning og teknisk drift: 10 (10) møter 88 (69) saker</p> <p>Hovedutvalg for oppvekst og kultur: 6 (6) møter 33 (31) saker</p> <p>Fondsstyret: 6 (6) møter 22 (27) saker</p> <p>Kontrollutvalget: 6 (5) møter 30 (31) saker</p> <p>Klagenemda: 0 (0) Møter 0 (0) Saker</p> <p>Eldrerådet: 3 (3) møter 9 (6) saker</p> <p>Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne: 1 (3) møter 3 (4) saker</p>	<p>Kst. rådmann: Bjørn Myhre</p> <p>Kommunalsjef for helse, omsorg og sosial: Trygve Øverby</p> <p>Kommunalsjef for forvaltning og teknisk drift: Bjørn Myhre</p> <p>Kommunalsjef for oppvekst og kultur: Jo Stuan</p> <p>Stab og støtte:</p> <p>Økonomisjef: David Sande</p> <p>Personalsjef: Heidi Kveen Brustad</p> <p>Avdelingsleder for informasjonsavdelingen: Toril Børke</p>

Innhold

1	Rådmanns kommentar	4
1.1	Innledning.....	4
1.2	Kommunens økonomi	4
1.3	Oppsummering.....	6
2	Regnskap med finansiell analyse	7
2.1	Forklaring av noen sentrale begreper	7
2.2	Balanse	8
2.2.1	Kommentar til balansen	9
2.3	Finansieringsanalyse – tall.....	13
2.3.1	Resultat.....	14
2.3.2	Nøkkeltall.....	15
3	Avvik mellom regnskap og budsjett	18
3.1	Budsjett- og regnskapsskjema 1A – Til fordeling	18
3.2	Budsjett- og regnskapsskjema 1B - Virksomheter	19
3.3	Investeringsregnskapet	24
4	Interkommunalt samarbeid hvor Trysil kommune er vertskommune	26
5	Likestilling i Trysil kommune	27
6	Etisk standard i virksomheten.....	34
7	Utvikling i innbyggertall, bosetning og sentral føringer	36

1 Rådmanns kommentar

1.1 Innledning

Årsberetningen beskriver de forhold som kreves i henhold til lov og forskrift. I tillegg til årsberetningen legges det frem en årsmelding som presenterer aktiviteten i de forskjellige virksomhetsområdene. Alle virksomhetsledere vil i årsmeldingen presentere sin virksomhet i forhold til aktivitet/resultatmål, helse, miljø og sikkerhet og utvikling av tjenestetilbud/omfang frem til nå, samt behov i tiden som kommer.

Årsberetningen og årsmeldingen danner grunnlag for prosess med kommende års budsjett og økonomiplan.

Forskrift om årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for kommunale foretak, pålegger disse å legge frem eget særregnskap og årsberetning. Disse dokumentene blir behandlet av formannskapet og kommunestyret som egen sak.

1.2 Kommunens økonomi

Netto driftsresultat for 2015 ble 11,5 mill kr. Etter interne finanstransaksjoner ble det regnskapsmessige resultatet 11,9 mill kr. Det er inntektsført bruk av premieavviksfond på 5 mill kr jfr budsjettvedtak for 2015. Uten denne inntektsføring ville resultatet vært tilsvarende lavere. De økonomiske resultatene for sektorene er kommentert i kapittel 3,2. I et makroperspektiv er rådmann fornøyd med økonomistyring ute på sektorene, men det er fortsatt behov for å bedre økonomi og rapporteringsrutiner på noen områder.

Noen forhold knyttet til regnskapsresultatet på 11,9 mill kr:

- 9,6 mill kr i merinntekter på frie disponible inntekter (integreringstilskudd, konsesjonsavgift, skatt/ inntektsutjevning)
- 0,6 mill kr i mindreutgifter på finansinntekter/utgifter
- 0,2 mill kr i merutgifter til bundne fond (avsetninger til kraftfond/konsesjonsavgift)
- 1,5 mill kr i merinntekter/mindre utgifter på alle virksomhetsområdene. Avvik på de enkelte sektorer kommenteres i kapittel 3,2.
- 0,4 mill kr i merinntekter/mindre utgifter på øvrige finansposter (midler avsatt til lønnsoppgjør mv)

Det er femte året på rad kommunen har et positivt netto driftsresultat. For 2015 er netto driftsresultat på 11,5 mill. På grunn av ordningen med premieavvik har ikke positive netto driftsresultat de siste årene vært store nok til å styrke kommunens likviditet. I 2015 ble likviditetsutviklingen så vidt positiv. Akkumulert premieavvik pr 31.12.2016 er på 59 mill kr, og reduserer kommunens økonomiske handlingsrom, ettersom likviditeten er svekket tilsvarende. I resultat ligger det også inntektsføring av store summer i form av refusjonsordninger for særlig ressurskrevende tjenester. Disse blir utbetalt til kommunene i mai/juni påfølgende år. Dette bidrar til en svekket likviditet i perioden frem til betaling finner sted.

Akkumulert premieavvik i perioden 2002-2015 er på 59,1 mill kr – dette er midler som kommunen har inntektsført uten at det er kommet penger inn på bankkonto. **Dette svekker kommunens**

likviditet og er et forhold som rådmann er bekymret for. I forhold til beregning av arbeidskapital gir det akkumulerte premieavvik imidlertid en positiv effekt, men inndekningen av dette skjer over 7, 10 og 15 år. En beregning av arbeidskapital korrigert for premieavvik, ubrukte lånemidler og bundne fond gir kommunen en arbeidskapital på 2,1 mill kroner.

Gjennom finansieringsanalysen og kommentarene til balanseregnskapet redegjøres det for hvordan kommunenes økonomi har utviklet seg i løpet av 2015, og hvordan kommunens økonomiske situasjon er i forhold til fylkesmannens anbefalte normer.

Trysils nedgang i folketall i forhold til landets utvikling medfører reduserte overføringer fra Staten. Dette setter krav til økt effektivitet og rasjonell drift for å få ned kommunens løpende driftsutgifter. Det er viktig at aktiviteten planlegges i forhold til de økonomiske rammer kommunen har til rådighet og kommunens aktivitet må tilpasses de økonomiske rammebetingelsene som vedtas av Storting. Inntektene er mer dynamiske og svinger i takt med innbyggertallet, mens utgiftene til kommunen er mer statiske, dvs de henger nøye sammen med tjenesteproduksjon og organisering av denne.

Det må trolig iverksettes effektiviseringstiltak/aktivitetsreduksjon innenfor flere områder. Innenfor et lovpålagt regime er det utfordrende å jobbe med effektiviseringstiltak og aktivitetsreduksjon. Det vil bli oppfattet som uheldig om vi må ty til aktivitetsreduksjon når vi ser på behov og forventninger innenfor skole og oppvekst, kultur, pleie og omsorg, plan/bygg/oppmåling, næring, boliger/tomter etc.

Rådmannen vil trekke frem følgende ved den økonomiske situasjonen i kommunen:

- Kommunens driftsregnskap for 2015 ble gjort opp med et **netto driftsresultat** på 11,5 mill kr. **Det regnskapsmessige mer-/mindre forbruk ble 11,9 mill kr og disponeres av kommunestyret.** I resultatet ligger det en inntektsføring av 5 mill kr av premiefond, men også en avsetning på 10,3 mill kr jfr KS-vedtak 15/72 (tertialrapport nr 2-2015).
- Det er mange forhold/faktorer som spiller inn på kommunens drift. Å utarbeide et realistisk og presist budsjett er en krevende øvelse. Å følge det opp ved nitidig kontroll og justeringer er også utfordrende. Sett i forhold til usikre forhold og avsetninger av midler til fremtidige investeringer er resultatet for 2015 tilfredsstillende.
- I 2015 hadde kommunen **40,1 mill kr i inntekter som kommer i tillegg til de statlige overføringer.** Dette er eiendomsskatt (24,7), utbytte og renteinntekter fra Eidsiva (3,7), overføringer fra Trysil kommuneskoger (10) og konsesjonskraftsinntekter (1,7).
- **Arbeidskapitalen** ble styrket med 2,8 mill kr i løpet av 2015, og var ved utgangen av året på 131,2 mill kr. Arbeidskapitalen er ikke svak, men i denne ligger det 59 mill kr akkumulert premieavvik (positive og negative premieavvik) og 14,3 mill kr i fiskefondsmidler kommunen har i sammen med Engerdal kommune som ikke er reelle omløpsmidler. Korrigert arbeidskapital i forhold til akkumulert premieavvik, bundne fondsmidler og ubrukte lånemidler var bare 2,1 mill kr pr 31.12.2015.
- Kommunens **likviditet** har vært anstrengt. Årsaken er først og fremst ordningen med premieavvik samt refusjonsordninger med etterskuddsbetaling. Ved utgangen av 2015 hadde kommunen 68,6 mill kr i bokførte positive premieavvik (omløpsmidler), midler som har finansiert tidligere års drift og som kommunen må betale tilbake til seg selv i løpet av de neste 7 - 15 årene.
- Kommunens **langsiktige gjeld** økte med 12,9 mill kr til 587,6 mill kr i 2015. Den langsiktige gjelden utgjør 94,7 % av driftsinntektene. Norm fra fylkesmannen er maks. 50 %. Den samlede lånegjelden er høy. 63,9 % av gjelden, 375,2 mill kr, er knyttet til formidlings lån, investeringer med kompensasjonsordninger fra Husbanken (skoler, omsorgsboliger og sykehjem) og innen vann og avløp. Netto lånegjeld (korrigert for utlån) er 82,0 % av brutto driftsinntekter.

- **Økonomistyring på virksomhetsområdene** (skjema 1B) er totalt sett tilfredsstillende, men innenfor enkelte områder er det for store avvik. Fokus på månedsrapportering fra kommunalsjefer til rådmann må styrkes. Enkelte avvik ville vært avdekket og håndtert bedre dersom de hadde vært tatt tak i på et tidligere tidspunkt. Kommunen har generelt god oversikt over egne inntekter og ikke minst utgifter.

1.3 Oppsummering

Med et stadig synkende innbyggertall og en fortsatt anstrengt likviditetsmessig situasjon må kommunens bruk av midler vurderes nøye. Det er krevende å følge opp alle av styringssignaler som staten gir i en kombinasjon med forventninger fra innbyggere og næringsliv.

Det må likevel være et mål å opprettholde kommunens netto driftsresultat de kommende år på samme nivå som i perioden 2011 – 2015. Kommunens mulighet til å gjennomføre større investeringer vil være sterkt begrenset som en konsekvens av kommunens generelle driftsøkonomi.

En kontinuerlig utfordring fremover blir å prioritere kommunens ressurser slik at disse blir forvaltet på en best mulig måte. Kravet til kontinuerlig forbedring, omstillingsevne, kompetanseutvikling og effektivitet vil ligge over oss hele tiden. Det vil være nødvendig å erverve og vedlikeholde kompetanse for å kunne fastsette tjenestetilbudet til det nivået Stortinget gjennom lover og forskrifter har forpliktet kommunene å yte overfor innbyggerne. Dette krever stor innsats både fra den politiske og administrative ledelse, og ikke minst fra medarbeidere i de ulike virksomhetene i kommunen.

Jan Sævig
Rådmann

2 Regnskap med finansiell analyse

Denne delen av årsrapporten beskriver kommunens balanse for 2015, finansieringsanalyse med avviksanalyse, resultatregnskap og nøkkeltall. Det vises forøvrig til regnskapet for 2015.

2.1 Forklaring av noen sentrale begreper

Balansen

Balansen viser kommunens bokførte eiendeler, gjeld og egenkapital. Eiendeler består av omløpsmidler (kasse, bank, kortsiktige fordringer og premieavvik) og anleggsmidler (utlån og langsiktige plasseringer, samt faste eiendommer og anlegg). Gjelden er delt inn i kortsiktig og langsiktig, hvor den kortsiktige omfatter varegjeld med betalingsfrist ca 30 dager fram i tid, samt avsatte feriepenger og arbeidsgiveravgift av disse. I egenkapitalen inngår fond, regnskapsmessig resultat og kapitalkonto.

Arbeidskapitalen

Arbeidskapitalen er differansen mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld. Det er den kapitalen kommunen har til disposisjon på et bestemt tidspunkt til å dekke sine løpende utgifter. Endringer i arbeidskapitalen uttrykkes som differansen mellom kommunens anskaffelse og anvendelse av midler korrigert for endringer i beholdningen av ubrukte lån.

Finansieringsanalysen

Finansieringsanalysen gir uttrykk for hvordan pengene er kommet inn i kommunen, og på hvilken måte de er benyttet. Oversikten er delt inn i to hoveddeler, drift og investeringer (i henhold til kravet i kommuneloven om å vise netto driftsresultat og hvilket driftstilskudd en benytter til investeringsformål). Dette oppsettet er i tråd med budsjett- og regnskapsforskriftene. Da det ikke er lov å låne penger til driftsformål, skal netto driftsresultat være positivt.

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat fremkommer som differansen mellom summen av driftsinntekter, renteinntekter og mottatte avdrag på utlån og summen av driftsutgifter, renteutgifter og avdrag på lån. Resultatbegrepet er et uttrykk for kommunens evne til å frigjøre midler gjennom løpende drift til avsetninger og fremtidige investeringer.

Kommunalt regnskapsresultat

Kommunalt regnskapsresultat er merforbruk (merutgifter/mindreinntekter) eller mindre forbruk (mindre utgifter/merinntekter) som fremkommer i henhold til forskriftene for kommunal regnskapsføring. Slik det er presentert her, er det tatt utgangspunkt i endringer i arbeidskapital og justert denne for avsetninger og bruk av tidligere avsetninger, de såkalte interne finansieringstransaksjoner.

Nøkkeltallene

Nøkkeltallene gir uttrykk for hvordan kommunens finansielle stilling har utviklet seg de siste årene, basert på forskjellige analyseobjekter.

2.2 Balanse

Eiendeler	Note	Regnskap 2015	Regnskap 2014
A. Anleggsmidler - kap. 2.2			
Faste eiendommer og anlegg	6.4	664 444 332	628 308 504
Utstyr, maskiner og transportmidler	6.4	14 011 269	30 272 101
Utlån		67 049 236	67 045 597
Aksjer og andeler	6.5	42 264 484	38 646 676
Pensjonsmidler	6.3	672 573 274	609 459 885
B. Omløpsmidler - kap. 2.1			
Kortsiktige fordringer		79 470 118	71 637 675
Premieavvik	6.3	68 628 569	73 323 717
Aksjer og andeler		-	-
Sertifikater		-	-
Obligasjoner		-	-
Derivater		-	-
Kasse, postgiro, bankinnskudd		76 312 850	60 178 027
Sum eiendeler		1 684 754 132	1 578 872 183
Egenkapital og gjeld:			
C. Egenkapital - kap. 2.5			
Disposisjonsfond	6.9	-66 078 280	-53 571 659
Bundne driftsfond	6.9	-32 889 689	-37 965 381
Ubundne investeringsfond	6.9	-24 240 668	-24 714 668
Bundne investeringsfond	6.9	-3 198 962	-1 836 021
Regnskapsmessig mindreforbruk (drift)	6.9	-11 907 797	-12 228 582
Regnskapsmessig merforbruk (drift)	6.9	-	-
Udisponert investeringsregnskapet	6.9	-257 871	-
Udekket investeringsregnskapet	6.9	-	5 430 751
Kapitalkonto	6.10	-43 830 484	-8 680 377
Endring av regnsk.prinsipp som påvirker AK (drift)		7 485 160	7 485 160
Endring av regnsk.prinsipp som påvirker AK (inv.)		-	-
Gjeld			
D. Langsiktig gjeld - kap. 2.4			
Ihendehaverobligasjonslån		-	-
Pensjonsforpliktelse	6.3	-829 041 162	-801 395 639
Sertifikatlån	6.8	-281 000 000	-287 500 000
Andre lån	6.8	-306 571 291	-287 140 146
E. Kortsiktig gjeld - kap. 2.3			
Kassakredittlån		-	-
Annen kortsiktig gjeld		-83 685 492	-65 740 556
Premieavvik	6.3	-9 537 594	-11 015 064
Sum gjeld og egenkapital		-1 684 754 132	-1 578 872 183
MEMORIAKONTI			
Memoriakonto - kap. 2.9			
Ubrukte lånemidler		100 343	10 983 399
Andre memoriakonti		-	-
Motkonto for memoriakontiene		-100 343	-10 983 399

2.2.1 Kommentar til balansen

2.2.1.1 Kapitalstruktur

Sammensetningen av balanseregnskapets aktiva (eiendeler) og passiva (gjeld og egenkapital) pr. 31.12 er et resultat av kommunens økonomiske virksomhet i året som har gått.

Totalkapitalen i kommunens balanse økte med 106 mill kr fra 2014 til 2015. Veksten i balansens aktivaside kommer fra en økning i kommunens anleggsmidler på 86,8 mill kr, og en økning i kommunens omløpsmidler på 19,3 mill kr.

På passivasiden er økningen fordelt med 40,6 mill kr i langsiktig gjeld, herav 27,6 mill kr i pensjonsforpliktelser, og egenkapitalen er økt med 49 mill kr. Kortsiktig gjeld er økt med 16,5 mill kr.

Omløpsmidler er økt med 19,3 mill kr i løpet av fjoråret. Akkumulert premieavvik er redusert med 6,2 mill kr til 59,1. Kortsiktige fordringer er økt med 7,8 mill kr og kontantbeholdningen er økt med 16,1 mill kr. Omløpsmidlenes andel av kommunens eiendeler utgjør 13,3 % mot 13 % for ett år siden. Omløpsmidlene står bokført med 224,4 mill kr ved regnskapsårets utgang.

Verdien av anleggsmidlene økte med 86,7 mill kr etter aktivisering/avskrivning og opp-/nedskrivninger. Anleggsmidlenes andel av eiendelene utgjør 86,7 % ved regnskapsårets utgang. Bokført verdi av kommunens anleggsmidler er 1 460,5 mill kr.

Langsiktig gjeld, inkl pensjonsforpliktelser og etter avdrag, er 1 416,6 mill kr. Langsiktig gjeld ekskl. pensjonsforpliktelser var ved årsskiftet 587,6 mill kr, eller 34,9 % av balanseregnskapets passivaside.

Kommunene fører brutto pensjonsmidler og pensjonsforpliktelser i balansen. Pensjonspremien skal først utgiftsføres, men i tillegg skal det, etter nærmere angitte regler, beregnes en netto pensjonskostnad, og avviket mellom denne og den betalte pensjonspremien (premieavviket) skal også inntekts- eller utgiftsføres. I en situasjon hvor pensjonspremien overstiger netto pensjonskostnad skal premieavviket inntektsføres (og balanseføres mot kortsiktige fordringer), og nettovirkningen blir dermed at det utgiftsføres et lavere beløp enn den faktiske premien. I en situasjon hvor pensjonspremien er lavere enn netto pensjonskostnad skal premieavviket utgiftsføres (og balanseføres mot kortsiktig gjeld), og det utgiftsføres dermed et høyere beløp enn den faktiske premien. Det som faktisk blir ført som kommunens pensjonskostnad er netto pensjonskostnad tillagt amortisering av premieavviket fra tidligere år og administrasjonskostnader.

Forskriftens § 13-5 gir nærmere regler om de forutsetninger som skal benyttes ved beregning av årets netto pensjonsforpliktelse og netto pensjonskostnad. Det er aktuarer som foretar beregninger og de legger mange faktorer inn når de gjør sine beregninger. Eksempler på faktorer er: Antall medlemmer, gjennomsnittsalder, gjennomsnittslønn, avkastning av pensjonsmidler, årlig lønnsvekst, årlig økning i Folketrygdens grunnbeløp, årlig regulering av pensjoner, død og uførhetsutvikling, fratredelseshyppighet.

Balanseførte verdier på kommunens pensjonsmidler og pensjonsforpliktelser var h.h.v. 672,6 mill kr og 829 mill kr. Pensjonsmidler økte med 63,1 mill kr mens pensjonsforpliktelser økte med 27,6 mill kr. Differansen mellom pensjonsmidler og pensjonsforpliktelser dekkes inn av fremtidig avkastning av pensjonsmidler og fremtidige premieinnbetalinger. Fra den nye ordningen med å bokføre beregnet gjennomsnittskostnad på pensjonsutgifter har Trysil kommune pr. 31.12 et samlet premieavvik på 59,1 mill kr. Dette er beløp som er inntektsført over de siste 12 år og som vi må "tilbakebetale" til oss selv i de kommende 7 – 13 år.

Egenkapitalen økte med 49 mill kr til 175,1 mill kr. Årsaken til positiv utvikling i egenkapitalen ligger i avsetninger til fond og aktivering av investeringer. Egenkapitalen utgjør 10,4 % av balanseregnskapets passivaside.

I forhold til anbefalt norm er gjeldsgraden for høy og egenkapitalgraden for lav. Det bør arbeides for høyere egenkapitalgrad. Egenkapitalgraden økte i regnskapsåret 2015.

2.2.1.2 Omløpsmidler

2.2.1.2.1 Betalingsmidler

Ved utgangen av regnskapsåret utgjør samlede betalingsmidler, inklusiv fiskefondsmidler og ubrukte lånemidler, 76,3 mill kr. Dette er en økning på 16,1 mill kr i forhold til beholdningen ved starten av året.

For kommunene har man det særlige forholdet at en del av likviditeten ikke bare skal dekke behovet for løpende drift. Ved bestemmelser i forskrifter er en del reservert til investeringsformål. Dette gjelder deler av fondsmidler og ubrukte lån. I tillegg er en del av likviditeten bundet i ikke-disponible bankinnskudd som f.eks. skattetrekk, gavekonto m.m. Nedenfor er en beregning av kommunens frie likviditet.

Fri likviditet - tall i hele tusen	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Totale betalingsmidler	73 227	90 905	62 076	70 160	60 178	76 313
Likviditetsplassering - Fiskefond	13 045	13 458	-	-	-	-
Ubrukte lånemidler	-58 082	-65 942	-9 767	-17 707	-10 983	-100
Bundne fondsmidler	-33 851	-34 346	-36 809	-38 204	-39 801	-36 089
Skattetrekksmidler	-13 022	-13 105	-13 823	-14 097	-15 051	-16 013
Div. ikke disp. midler	-1 650	-2 670	-16 831	-16 883	-15 312	-15 458
Fri likviditet	-20 333	-11 700	-15 154	-16 731	-20 969	8 653

Kommunens frie likviditet er etter mange år blitt positiv, og den styrket seg med 16,1 mill kr i løpet av fjoråret. Ved årsskiftet var den frie likviditeten positiv med 8,7 mill kr. Det meste av økningen skyldes utbetaling av tilskudd for investeringer ved sykehjem hvor kommunen i 2013 og 2014 hadde utlegg på 14,4 mill kr som ble utbetalt i 2015.

Beholdningen og sammensetningen av kommunens betalingsmidler gjør at alle betalingsforpliktelser oppfylles til rett tid. Kommunens likviditet er plassert med innskudd i bank som har en avkastning godt over markedsrente. Kommunens innskuddsrente er styrt av 1 mnd-NIBOR pluss en rentemargin.

2.2.1.2.2 Kortsiktige fordringer

Kommunens beholdning av kortsiktige fordringer er sammensatt av ulike krav overfor staten, fylkeskommuner, kommuner, næringsliv og private husholdninger/personer. I denne beholdningen inngår månedsoppgjør for skatt i desember og inntekstutjevning november og desember som blir inntektsført i skatteåret, mens overføring fra skatteregnskapet skjer på nytt regnskapsår. Kortsiktige fordringer utgjør 79,5 mill kr pr 31.12.15, en økning fra foregående år med 7,8 mill kr.

2.2.1.2.3 Anleggsmidler

I forhold til anleggsmidlenes inngangsverdi i 2015 på 1 373,7 mill kr, har investeringer i nybygg og nyanlegg, eiendomssalg, aksjesalg/kjøp, avskrivninger, opp-/nedskrivninger og økning i kommunens utlånsmasse medført at beholdningen pr. 31.12.15 har økt til 1 460,5 mill kr, en økning på 86,8 mill kr. Endring i pensjonsmidler utgjør 63,1 mill kr.

Anleggsmidler - tall i hele tusen	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Faste eiendommer/anlegg	537 640	562 434	590 798	603 200	628 309	664 444
Utstyr/maskiner/transportmidler	21 759	20 184	18 601	15 574	30 272	14 011
Utlån	46 783	64 733	64 721	66 123	67 046	67 049
Aksjer og andeler	22 350	39 199	35 133	35 286	38 647	42 264
Pensjonsmidler	513 678	489 146	527 571	563 690	609 459	672 573
Sum	1 142 210	1 175 696	1 236 824	1 283 875	1 373 733	1 460 343

Utlån består av utlån til Trysil kommune Holding AS med 32 mill kr, Eidsiva Energi AS 18 mill kr og formidlingslån (startlån).

2.2.1.2.4 Gjeld

Kommunens samlede gjeld har økt med 57 mill kr. Kortsiktige gjeld er økt med 16,5 mill kr, langsiktig gjeld er økt med 12,9 mill kr og pensjonsforpliktelsene økte med 27,7 mill kr.

Den langsiktige gjelden, ekskl. pensjonsforpliktelser, har utviklet seg slik:

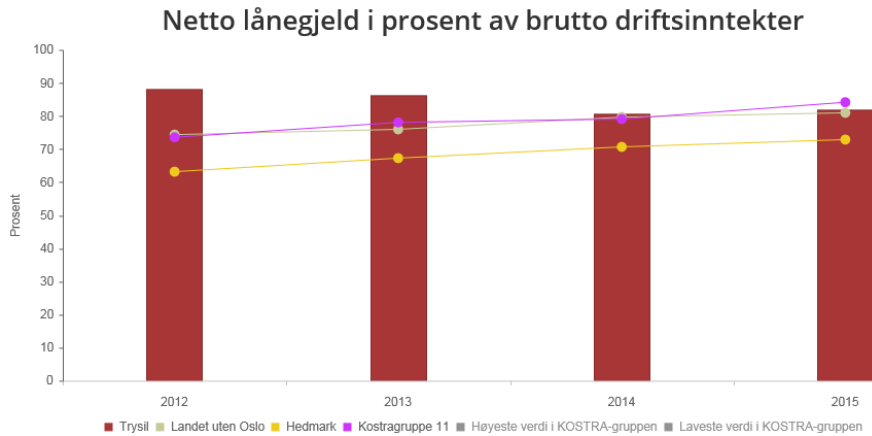
Gjeld - tall i hele tusen	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Langsiktig gjeld pr. 1. jan.	475 075	520 233	540 416	522 143	562 577	574 640
- herav formidlingslån (startlån)	14 635	14 617	14 640	16 064	16 908	16 893
- herav Husbank (komp.tilskudd)		59 619	56 211	54 406	52 601	48 145
- herav gjeld knyttet til selvkost		272 864	309 124	317 360	317 715	310 133
Låneoptak	64 000	42 000	2 000	59 915	33 621	37 200
Ordinære avdrag	-16 169	-19 516	-19 458	-18 695	-20 718	-23 446
Ekstraordinære avdrag/refinansiering	-2 673	-2 301	-815	-786	-840	-823
Langsiktig gjeld pr. 31. des.	520 233	540 416	522 143	562 577	574 640	587 571
Langsiktig gjeld ekskl. selvkost mv	505 598	193 316	142 168	174 747	187 416	212 400
Ubrukte lån pr. 31. des.	58 082	65 942	9 767	17 707	10 983	100
Gjeld i kr. pr. innbygger	76 923	80 038	78 060	84 969	87 478	90 049
Gjeld i % av driftsinntekter	107,07 %	106,78 %	98,40 %	99,79 %	96,59 %	94,74 %

Ubrukte lånemidler pr 31.12.15 var på 0,1mill kr. Ved årsskifte hadde kommunen kr 90 049,- i gjeld pr innbygger. Gjeld i forhold til driftsinntekter har gått noe ned. Anbefalt norm for gjeld i forhold til driftsinntekter ligger på ca 75 %, og Trysil kommune har i forhold til denne normen høy gjeldsbelastning.

Fylkesmann har uttrykt bekymring for kommunens høye langsiktige gjeld i forhold til driftsinntekter. 31.12.15 var det 375,2 mill i gjeld knyttet til formidlings lån og investeringer i botilbud (omsorgsboliger og sykehjem), skole og innen vann og avløp. Dette utgjør 63,9 % av samlet gjeld og betjenes med tilskudd fra Husbanken, avdrag fra lånetakere og gebyrinntekter innen vann og avløp (selvkost).

Beregningsgrunnlaget til Husbanken på tilskudd for finansieringer innen botilbud og skole var 48,1 mill kr pr 31.12.15. Formidlings lån/startlån var på 16,9 mill kr. Innen vann og avløp var det 310,1 mill kr som dekkes med gebyrinntekter. Resterende gjeld på 212,4 mill kr må dekkes av ordinære driftsinntekter. Tilskuddsordningene knyttet til botilbud og skole dekker ikke 100 % av kommunens renter og avdrag. I den delen av låneporteføljen som ikke betjenes med tilskudd og gebyrinntekter ligger kommunens egenandel knyttet til disse investeringene.

Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter:

Kilde: SSB, tall for 2015 er foreløpige tall.

2.2.1.2.5 Egenkapital

Trysil kommunes egenkapital ble i 2015 økte med 49 mill kr. Utvikling i egenkapital har sammenheng med investeringsnivået, avsetninger til fond, årets regnskapsmessige resultat og beregningstekniske forhold knyttet til pensjonsmidler og pensjonsforpliktelse.

Egenkapitalen er satt sammen av flere konti: fond, regnskapsmessig resultat og kapitalkonto. Utviklingen i de ulike egenkapitalkonti vises i tabellen nedenfor.

Egenkapital - tall i hele tusen	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bundet driftsfond	33 269	34 410	36 304	36 878	37 965	32 890
Ubundet investeringsfond	23 908	25 042	25 018	24 715	24 715	24 241
Bundet investeringsfond	582	-64	505	1 326	1 836	3 199
Disposisjonsfond	23 520	29 952	27 135	34 471	53 572	66 078
Udisponert/merforbruk	-1 097	-2 886	13 770	12 603	6 798	12 166
Likviditetsreserve / endr. i regnsk.prinsipp	-7 485	-7 485	-7 485	-7 485	-7 485	-7 485
Kapitalkonto	132 399	43 901	4 154	-39 984	8 680	43 830
Sum	205 096	122 870	99 401	62 524	126 081	174 919

Kommunens totale beholdning av fond har en netto økning på 8,3 mill kr. Økningen ligger blant annet i disponering av regnskapsresultatet i 2014 (KS-vedtak 15/44).

Den delen av netto driftsresultat 2015 som ikke er avsatt til fond eller brukt til finansiering av investeringer, fremkommer som et regnskapsmessig mindre forbruk (mindre utgift/merinntekt). I 2015 er dette netto 12,2 mill kr (11,9 mill kr i mindreforbruk på drift og 0,3 mill kr i udisponert i investeringsregnskapet).

I egenkapital er det en konto som heter kapitalkonto. På denne kontoen korrigeres egenkapitalen som følge av endringer i langsiktig gjeld, anleggsmidler og pensjonsforpliktelse. Sistnevnte forhold er en teknisk beregning som gjøres av aktuarer. Ettersom beløpet varierer relativt mye fra år til år og dette påvirker kommunens egenkapital relativt mye vanskeliggjør en vurdering/analyse av kommunens egenkapitalsituasjon.

2.3 Finansieringsanalyse – tall

Tall i hele tusen	Regnskap 2010	Regnskap 2011	Regnskap 2012	Regnskap 2013	Regnskap 2014	Regnskap 2015
Driftsinntekter:						
Brukerbetalinger	-22 197 938	-21 357 886	-20 555 387	-20 272 886	-20 323 894	-20 442 978
Andre salgs- og leieinntekter	-55 009 197	-61 034 977	-54 308 648	-58 718 664	-64 891 374	-62 181 081
Overføringer med krav til motytelse	-71 458 522	-56 410 028	-67 102 433	-84 089 738	-96 025 807	-115 836 707
Rammetilskudd	-158 781 892	-209 206 707	-226 017 929	-230 962 464	-239 372 124	-236 678 742
Andre statlige overføringer	-22 033 804	-11 760 870	-12 277 332	-12 557 816	-13 463 190	-16 554 530
Andre overføringer	-5 818 559	-8 502 710	-8 279 952	-11 907 699	-11 174 737	-13 359 175
Inntekts- og formuesskatt	-131 746 883	-116 280 224	-120 132 892	-123 168 383	-123 487 206	-128 694 669
Eiendomsskatt	-17 561 140	-19 978 707	-20 375 537	-20 339 506	-24 464 648	-24 733 172
Andre direkte og indirekte skatter	-1 567 440	-1 567 440	-1 568 521	-1 569 849	-1 709 170	-1 709 170
Sum driftsinntekter	-486 175 374	-506 099 548	-530 618 630	-563 587 004	-594 912 150	-620 190 223
Investeringsinntekter:						
Salg av driftsmidler og fast eiendom	-573 209	-492 891	-821 489	-76 776	-395 462	-493 877
Andre salgsinntekter	-440 283	0	-68 100	0	0	-110 795
Overføringer med krav til motytelse	-9 020 667	-1 376 287	-871 113	0	-24 336 310	-14 880 063
Statlige overføringer	0	0	0	0	0	0
Andre overføringer	0	0	0	-200 000	0	0
Renteinntekter og utbytte	0	0	0	0	0	0
Sum investeringsinntekter	-10 034 159	-1 869 178	-1 760 702	-276 776	-24 731 772	-15 484 735
Finansinntekter:						
Renteinntekter og utbytte	-7 388 436	-20 038 385	-8 913 642	-7 376 505	-7 120 654	-6 519 032
Gevinst Finansielle instrumenter (omløpsmidler)	-341 605	-413 056	-436 371	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån	-160 000	-5 348	-44 818	-31 850	-82 966	-59 000
Mottatte avdrag på formidlingslån	-1 386 229	-1 654 260	-1 384 502	-1 607 071	-1 350 149	-1 736 045
Bruk av lån	-81 857 213	-34 280 436	-58 175 000	-52 009 392	-40 374 000	-48 083 056
Salg av aksjer og andeler	-40	-18 023 109	-52 256	0	0	0
Sum finansinntekter	-91 133 524	-74 414 594	-69 006 589	-61 024 818	-48 927 769	-56 397 134
SUM ANSKAFFELSE AV MIDLER	-587 343 057	-582 383 321	-601 385 920	-624 888 599	-668 571 691	-692 072 092
Driftsutgifter:						
Lønnsutgifter	272 352 716	274 051 149	278 635 567	288 642 826	303 125 294	331 025 149
Sosiale utgifter	61 649 849	65 746 239	70 618 554	76 647 299	84 118 840	80 881 574
Kjøp av varer og tj. som inngår i kom. tj.produksjon	69 917 162	69 878 343	69 523 698	83 214 444	75 845 965	92 279 255
Kjøp av tjenester som erstatter kom. tj.produksjon	23 104 162	34 234 396	36 599 367	38 928 431	41 540 999	39 079 048
Overføringer	36 777 152	28 481 385	37 617 514	39 470 751	42 216 705	42 449 631
Fordelte utgifter	-17 356	-11 525	0	-44 590	-5 909 680	-8 484 594
Sum driftsutgifter	463 783 683	472 379 987	492 994 700	526 859 161	540 938 123	577 230 063
Investeringsutgifter:						
Lønnsutgifter	211 334	43 679	0	353 665	974 402	1 030 082
Sosiale utgifter	54 514	3 338	0	108 710	223 642	256 778
Kjøp av varer og tj. som inngår i kom. tj.produksjon	95 906 842	41 389 111	49 621 159	29 812 926	57 216 431	48 051 017
Kjøp av tjenester som erstatter kom. tj.produksjon	4 002	3 051	29 120	48 570	2 201	13 985
Overføringer	4 993 805	1 156 214	906 624	20 011 163	10 417 474	8 876 691
Renteutgifter og omkostninger	1 333 908	549	0	0	0	97
Fordelte utgifter	17 356	11 525	0	44 590	69 825	-1 382 009
Sum investeringsutgifter	102 521 761	42 607 467	50 556 902	50 379 625	68 903 976	56 846 640
Finansutgifter:						
Renteutgifter og låneomkostninger	16 028 697	19 386 878	19 694 076	17 672 968	16 528 626	14 480 720
Avdrag på lån	16 169 468	19 515 949	19 457 887	18 695 101	20 746 682	23 445 751
Utlån	0	60 308	36 288	11 000	166 891	78 298
Avdrag på lån	2 966 212	2 300 924	815 170	785 590	840 485	823 104
Utlån	1 512 439	19 676 233	1 407 770	3 071 871	2 193 988	1 861 999
Kjøp av aksjer og andeler	134 676	184 473	144 235	153 124	3 360 190	3 617 808
Sum finansutgifter	36 811 492	61 124 765	41 555 426	40 389 653	43 836 862	44 307 680
SUM ANVENDELSE AV MIDLER	603 116 936	576 112 218	585 107 029	617 628 439	653 678 960	678 384 384
ANSKAFFELSE - ANVENDELSE AV MIDLER	15 773 880	-6 271 103	-16 278 892	-7 260 160	-14 892 731	-13 687 708
Endring i ubrukte lånemidler	-17 563 354	7 859 564	-56 175 000	7 940 608	-6 724 000	-10 883 056
ENDRING I ARBEIDSKAPITAL	33 337 233	-14 130 667	39 896 108	-15 200 768	-8 168 731	-2 804 652

2.3.1 Resultat

Netto driftsresultat, slik det fremkommer i kommuneregnskapet, beskriver resultatet av den økonomiske virksomheten i året som har gått. Hva det endelige resultatet blir til slutt, avhenger av størrelsen på avsetninger og bruk av tidligere avsetninger, de såkalte interne finanstransaksjoner, og hva som er planlagt brukt av driftsinntekter til finansiering av investeringer. Disse transaksjonene gjennomføres med utgangspunkt i netto driftsresultat. Netto driftsresultat fremkommer som differansen mellom summen av driftsinntekter, renteinntekter og avdrag på utlån på den ene siden, og driftsutgifter, renteutgifter og avdrag på lån på den andre siden. Netto driftsresultat gir uttrykk for om kommunens virksomhet i løpet av året har tært på egenkapitalen, eller om virksomheten har ført til at egenkapitalen har økt.

I tillegg til å fokusere på netto driftsresultat i beskrivelsen av den økonomiske situasjonen, er det viktig å ha fokus på utviklingen i kommunens arbeidskapital. Denne gir et bilde av kommunens likviditetssituasjon. Det er viktig at den finansielle styringen er slik at arbeidskapitalen er stor nok til at kommunen kan betale sine forpliktelser til rett tid.

2.3.1.1 Netto driftsresultat

Trysil kommunes driftsregnskap for 2015 viser har et positivt netto driftsresultat på 11,5 mill kr.

Netto driftsresultats andel av de totale driftsinntekter utgjør 1,9 % i 2015, og den anbefalte normen på dette er 1,75¹ %.

Netto driftsresultat	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sum driftsinntekter - i hele tusen	485 880	506 100	530 619	563 776	594 912	620 190
Netto driftsresultat	-1 916	15 213	7 831	7 757	23 743	11 533
Netto resultatgrad	-0,39 %	3,01 %	1,48 %	1,38 %	3,99 %	1,86 %

Tabellen ovenfor viser hvor stor del av driftsinntektene som er igjen etter at driftsutgifter, renter og avdrag er dekket opp. Netto driftsresultat og netto resultatgrad er et uttrykk for kommunens evne til å frigjøre midler gjennom den løpende drift til avsetninger og/eller finansiering av investeringer (generasjonsprinsippet).

Netto driftsresultat 2015 ligger over den anbefalte normen på 1,75 %, og gjennomsnittet de fem siste årene er 2,3% og under den anbefalte normen.

Årsaken til det gode resultatet i 2015 er blant annet merinntekter på skatt og integreringstilskudd.

I 2011 var det ekstraordinære inntekter som i hovedsak bidro til et positivt netto driftsresultat, i 2012 og 2013 er det noe merinntekter og mindre utgifter som er årsaken. Til grunn for resultatet ligger det en bevist styring av ressursene og stram budsjett budsjett disiplin ute på sektorene. Avvikene i forhold til budsjett tilsier at det fortsatt er behov for økonomistyring ute på sektorene og mer justering av budsjetter når det oppstår endringer i driften i forhold til budsjett.

¹ Anbefalt norm fra Teknisk beregningsutvalg på netto driftsresultat er 1,75 %.

2.3.2 Nøkkeltall

2.3.2.1 Arbeidskapital

Differansen mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld kalles for arbeidskapital. En god regel er at kortsiktig gjeld ikke bør gå til finansiering av anleggsmidler. Arbeidskapitalen bør derfor ikke i noen tilfeller være negativ. Er arbeidskapitalen negativ, vil likviditeten normalt være svak, slik at den daglige drift vil oppleves som vanskelig. Endringer i arbeidskapital kan fortelle noe om utviklingen i kommunens likviditet.

Trysil kommunes arbeidskapital var pr. 31.12.15 på 131,2 mill kr. Dette er den kapitalen som kommunen har til dekning av sine løpende betalingsforpliktelser. Arbeidskapitalen økte med 2,8 mill kr i løpet av 2015.

Premieavvik inngår i arbeidskapitalen, dvs under omløpsmidler. Trysil kommune hadde pr 31.12.15 bokført 68,6 mill kr i premieavvik. Dette er midler som kommunen skal betale tilbake til seg selv over 7, 10 og 15 år. Andre utlån kommunen har er plassert under anleggsmidler og er ikke med i beregning av arbeidskapitalen.

Det er anskaffet midler for 692,1 mill kr, mens det er anvendt midler for 678,4 mill kr, endring i ubrukte lånemidler er 10,9 mill kroner. Beregninger av arbeidskapitalen ut i fra balansen viser en økning på 2,8 mill kroner.

I neste tabell fremkommer endringer i arbeidskapital de seks siste årene, og en oversikt over endring i arbeidskapital i 2010-2015.

Arbeidskapital - tall i hele tusen	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Endring i omløpsmidler	-31 379	18 165	-28 018	19 225	-7 190	19 272
Endring i kortsiktig gjeld	1 958	4 035	11 877	4 025	-15 359	16 467
Arbeidskapital 31.12.	130 780	144 910	105 015	120 215	128 384	131 188
Arbeidskapital i % av dr.inntekter	26,9 %	28,6 %	19,8 %	21,3 %	21,6 %	21,2 %
Arbeidskapital korrigert for akk. premieavvik, bundne fondsmidler og ubrukte lånemidler	-44 252	-44 650	-41 873	-43 129	-20 439	2 130
Arbeidskapital korrigert for akk. premieavvik, bundne fondsmidler og ubrukte lånemidler	-9,1 %	-8,8 %	-7,9 %	-7,6 %	-3,4 %	0,3 %

I arbeidskapital på 131,2 mill kr er 59,1 mill kr i akkumulert premieavvik, 0,1 mill kr ubrukte lånemidler og 36,1 mill bundne fondsmidler. Korrigerer vi arbeidskapitalen for premieavvik, bundne fondsmidler og ubrukte lånemidler er arbeidskapitalen så vidt positiv med 2,1 mill kr eller 0,3 % av driftsinntektene. Fylkesmannens norm sier at denne andelen bør være 8-10 %.

Midler som er lånt til Trysil kommune Holding AS er midler som i sin tid ble definert som langsiktige finansielle aktiva. Sett i forhold til korrigert arbeidskapitalen bør kommunestyret hente inn igjen disse midlene før det gjøres vedtak om bruk av investeringsfond.

2.3.2.2 Anleggsdekning

Anleggsmidler omfatter langsiktige plasseringer (aksjer, andeler og utlån) og varige eiendeler. Fordi disse anleggene har en langsiktig varighet, bør også finansieringen av anleggsmidler være varig og/eller langsiktig. Egenkapitalen er i seg selv en varig form for finansiering. Det samme er langsiktig gjeld.

Finansieringsgrad 1 viser forhold mellom anleggsmidler og langsiktig finansiering (langsiktig gjeld og egenkapital). Kravet er at anleggsmidler må være finansiert av egenkapital og/eller langsiktig gjeld. Finansieringsgraden har denne utviklingen de siste seks årene:

Anleggsdekning	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Finansieringsgrad 1	0,90	0,89	0,92	0,91	0,91	0,92

Finansieringsgraden må være mindre enn 1 for at kravet skal være oppfylt, noe som kommunen tilfredsstiller.

2.3.2.3 Renter og avdrag

Rente- og avdragsprosenten viser hvor stor andel av driftsinntektene som må brukes til å dekke renter og avdrag på kommunens lån.

Renter og avdrag	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Renter og avdrag i % av driftsinntekter *	6,6 %	7,7 %	7,3 %	6,5 %	6,3 %	6,4 %
Renter i % av driftsinntekter	3,3 %	3,8 %	3,7 %	3,1 %	2,8 %	2,7 %
Avdrag i % av driftsinntekter	3,3 %	3,9 %	3,7 %	3,3 %	3,5 %	3,8 %

På grunn av lave renter og forlenget avdragstid på kommunens låneportefølje kom rente og avdragsprosenten under Fylkesmannens anbefalte norm på maksimalt 7 % i 2015. Lånegjelden til kommunen er høy og en renteøkning vil endre dette bildet vesentlig.

Renter og avdrag	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Avdrag - i hele tusen	16 169	19 516	19 458	18 695	20 718	23 446
Renter - i hele tusen	15 995	19 387	19 388	17 673	16 503	16 503
Langsiktig gjeld	520 233	540 381	522 108	562 577	574 640	587 571
Gjeld i forhold til driftsinntekter	107,1 %	106,8 %	98,4 %	99,8 %	96,6 %	94,7 %
Avdragsprosent	3,1 %	3,6 %	3,7 %	3,3 %	3,6 %	4,0 %
Renteprosent	3,1 %	3,6 %	3,7 %	3,1 %	2,9 %	2,8 %

Kommunens lånegjeld er høy og pr 31.12.2015 hadde kommunen **langsiktig gjeld som tilsvarte 94,7 % av driftsinntektene**. Dette er en nedgang sammenlignet med tidligere år.

Betalte avdrag i 2015 i forhold til lånegjeld pr 1.1.2015 gir en gjennomsnittlig tilbakebetaling på 24,5 år.

Gjeldene kommuneplan har følgende tiltak vedtatt i kommuneplan 2009 – 2020:

- *Trysil skal samarbeide med næringslivet, fylket og stat om å få etablert nye finansieringsordninger for realisering av nødvendige samferdsels- og infrastrukturtiltak.*
- *Sikre at framtidige utbyggere bidrar til en forholdsmessig medfinansiering av nødvendig infrastruktur gjennom bruk av utbyggingsavtaler*

2.3.2.4 Frie inntekter - skatt og rammetilskudd

De frie inntektenes andel av driftsutgiftene har variert noe mellom de enkelte år i perioden. Det samme har forholdet mellom skattedekningsgrad og rammetilskuddsgrad. At variasjoner er så vidt små, har bl.a. sammenheng med inntektssystemets inntektsutjevningselement. Dette betyr at kommuner som har skatt pr. innbygger under landsgjennomsnittet får kompensert deler av denne forskjellen løpende gjennom året.

Frie inntekter	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Skatteinntekter - tall i hele tusen	131 747	116 280	120 133	123 168	123 487	128 695
Rammetilskudd - tall i hele tusen	158 782	209 207	226 018	230 973	239 372	236 679
Sum frie inntekter - tall i hele tusen	290 529	325 487	346 151	354 141	362 859	365 374
Antall innbygger 31.12	6 754	6 752	6 689	6 621	6 569	6 525
Skatteinntekter pr. innbygger	19 481	17 222	17 960	18 603	18 798	19 723
Frie inntekter pr. innbygger	42 959	48 206	51 749	53 488	55 238	55 996
Driftsutgifter - tall i hele tusen	479 982	493 110	514 925	550 219	567 792	609 917
Skatteinntekter i %	27,4 %	23,6 %	23,3 %	22,4 %	21,7 %	21,1 %
Rammetilskudd i %	33,1 %	42,4 %	43,9 %	42,0 %	42,2 %	38,8 %
Frie inntekter i %	60,5 %	66,0 %	67,2 %	64,4 %	63,9 %	59,9 %

Kommunens frie inntekters andel av driftsutgiftene er relativt stabil. Økningen i 2011 skyldes blant annet innlemming av midler til finansiering av barnehager. Utgiftsveksten de siste årene har vært betydelig, hovedårsaken til dette er nye lovpålagte oppgaver og lønnsvekst. Det å opprettholde tjenestetilbudet på samme nivå til tross for en nedgang i andel av frie inntekter tilsier at kommunen har tatt i bruk andre inntekter. Dette er inntekter i form av mva-kompensasjon på investeringer, eiendomsskatt, overføringer fra Trysil kommuneskoger og konsesjonskraftinntekter.

Sum frie inntekter utgjorde 365,4 mill kr i 2015, noe som er en økning på 2,5 mill kr i forhold til 2014. Økningen i driftsutgifter var på 42,1 mill kr. Vekst i utgifter er vesentlig høyere enn økning i frie inntekter. **For å sikre fremtidig økonomisk handlefrihet er det viktig å få kontroll på utgiftsveksten.**

3 Avvik mellom regnskap og budsjett

3.1 Budsjett- og regnskapsskjema 1A – Til fordeling

	Merknad	Regnskap 2015	Avvik	Justert budsj. 2015	Oppr. budsj. 2015	Regnskap 2014
1	Skatt på inntekt og formue	-128 694 669	-4 223 669	-124 471 000	-128 915 000	-123 487 206
2	Ordinært rammetilskudd	-236 278 742	-810 742	-235 468 000	-233 487 000	-239 372 124
3	Skatt på eiendom	-24 733 172	-53 172	-24 680 000	-24 480 000	-24 464 648
4	Andre direkte eller indirekte skatter (kons.avgift.)	-1 709 170	-109 170	-1 600 000	-1 600 000	-1 709 170
5	Andre generelle statstilskudd	-15 641 942	-4 433 942	-11 208 000	-10 128 000	-13 163 190
6	Sum frie disponible inntekter	-407 057 694	-9 630 694	-397 427 000	-398 610 000	-402 196 338
7	Renteinntekter og utbytte	-6 405 222	158 778	-6 564 000	-6 064 000	-7 039 466
8	Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)	-	-	-	-	-
9	Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	14 442 805	-1 057 195	15 500 000	15 500 000	16 502 700
10	Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	-	-	-	-	-
11	Avdrag på lån	23 415 444	265 444	23 150 000	23 150 000	20 718 106
12	Netto finansinntekter/-utgifter	31 453 027	-632 973	32 086 000	32 586 000	30 181 340
13	Til dekn. av tidl. års regn.messige merforbruk	-	-	-	-	-
14	Til ubundne avsetninger	13 028 582	-418	13 029 000	800 000	21 405 783
15	Til bundne avsetninger	2 304 033	204 033	2 100 000	1 800 000	2 455 470
16	Bruk av tidl. års regnsk.messige mindreforbruk	-12 228 582	418	-12 229 000	-	-12 602 783
17	Bruk av ubundne avsetninger	-5 000 000	-0	-5 000 000	-5 000 000	-
18	Bruk av bundne avsetninger	-	-	-	-	-
19	Netto avsetninger	-1 895 967	204 033	-2 100 000	-2 400 000	11 258 470
20	Overført til investeringsregnskapet	-	-	-	-	-
21	Til fordeling drift	-377 500 634	-10 059 634	-367 441 000	-368 424 000	-360 756 528
22	Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	365 592 837	-1 848 163	367 441 000	368 424 000	348 527 946
23	Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	-11 907 797	-11 907 797	-	-	-12 228 582

Det ble et positivt avvik på frie inntekter med 5 mill kr i forhold til budsjett. I første halvår 2015 lå skatteinngangen på landsbasis og i Trysil under de prognoser som budsjettet hadde forutsatt. Budsjettet ble regulert i forhold til dette da kommunestyret behandlet tertialrapport nr 1-2015. I løpet av høsten endret utviklingen seg og skatteinngangen økte, både på landsbasis og i Trysil. Denne utviklingen var ikke tydelig nok når kommunestyret behandlet tertialrapport nr 2-2015 i september. Budsjettet hadde kunne vært regulert i forhold til dette. På slutten av 2015 ble de bosatt mange flyktninger som igjen medførte merinntekter i integreringstilskudd, her ble det 4,4 mill kroner i merinntekter. I tillegg ble det også noe merinntekter på konsesjonsavgifter og eiendomsskatt. Merinntekter i sum frie disponible inntekten bidro med 9,6 mill kr til et positivt resultat i 2015.

Netto finansinntekter fikk 0,6 mill kr i mindreutgifter som følge av lavere rente enn budsjettet.

Netto avsetninger fikk 0,2 mill kr i merutgifter som følge meravsetninger til kraftfond og bundne selvkostfond.

Summen av avvikene over viser at det var 10,1 mill kr mer til fordeling drift (skjema 1B) enn det justerte budsjett hadde forutsatt.

Sum fordeling drift har mindreutgifter på 1,8 mill kr, noe som igjen gir et regnskapsmessig mer-/mindreforbruk på 11,9 mill kr, midler som disponeres av kommunestyret.

3.2 Budsjett- og regnskapsskjema 1B - Virksomheter

Sektor	Regnskap 2015	Avvik	Justert budsj. 2015	Oppr. budsj 2015	Regnskap 2014
1 Administrasjon, inkl. Kirkelig felleståd	34 891 150	-1 594 850	36 486 000	36 375 000	32 514 032
100 Sentraladministrasjon	34 891 150	-1 594 850	36 486 000	36 375 000	32 514 032
2 Oppvekst og kultur	120 009 998	-2 385 002	122 395 000	119 545 000	108 612 896
200 Oppvekst og kultur	-	-	-	-	22 641
210 Grunnskolen i Trysil	75 363 891	-987 109	76 351 000	74 473 000	67 798 133
221 Trysil kulturtjenester	8 000 625	-414 375	8 415 000	8 671 000	7 267 454
240 Barnehagene i Trysil	36 645 482	-983 518	37 629 000	36 401 000	33 524 667
3 Helse og omsorg	197 692 538	447 538	197 245 000	195 587 000	177 090 422
300 Helse og omsorgstjenesten og tildeleleh.	10 440 871	-1 412 129	11 853 000	9 491 000	9 000 486
310 Institusjon, sykehjem og aldershjem	66 982 099	2 850 099	64 132 000	62 961 000	59 397 668
320 Psykisk helse, psykisk utviklingshemmede	6 389 846	3 653 846	2 736 000	10 374 000	2 678 082
330 Helse/barnevern	36 708 786	-2 055 214	38 764 000	38 939 000	35 965 558
340 Hjemmebaserte tjenester	60 972 437	-3 151 563	64 124 000	59 767 000	55 551 428
350 Sosialtjenesten	16 198 498	562 498	15 636 000	14 055 000	14 497 200
4 Plan og næring	20 514 847	2 033 847	18 481 000	18 322 000	19 718 114
400 Forvaltningsavdeling	3 862 896	-1 614 104	5 477 000	5 310 000	4 175 815
600 Teknisk driftsavdeling	16 651 952	3 647 951	13 004 000	13 012 000	15 542 299
8 Øvrig finans	-7 515 696	-349 696	-7 166 000	-1 405 000	10 592 482
850 Øvrige finansposter m.m.	2 533 959	-400 041	2 934 000	8 695 000	19 373 663
851 Trysil kommuneskoger KF	-10 049 655	50 345	-10 100 000	-10 100 000	-8 781 181
SUM	365 592 837	-1 848 163	367 441 000	368 424 000	348 527 946

To av tre sektorer og åtte av 12 virksomheter har positivt avvik mellom regnskap og budsjett. Netto resultat for alle virksomheter (ekskl. øvrig finans) var positivt med 1,5 mill kr.

Positive avvik kan være like ille som negative avvik, da et kommunalt regnskap ideelt sett skal samsvare med budsjett. Rådmann er tilfreds med økonomistyring ute på sektorene. Enkelte rammeområder har mer uforutsigbare aktivitet enn andre. Sosial, barnevern og hjemmebaserte tjenester er områder hvor ressursbehovet kan variere mye, og på kort tid.

Nedenfor er avvik på de forskjellige rammeområder beskrevet på et overordnet nivå.

1 – Sentraladministrasjon, inkl Kirkelig felleståd

Sentraladministrasjonen hadde i 2015 et positivt resultat med 1,6 mill kr.. Sektoren er delt inn i 6 avdelinger/ansvarsområder. Nedenfor er en oversikt som viser de økonomiske netto resultatene for 2015 på hvert ansvarsområde.

Avdeling	Regnskap	Opprinnelig budsjett	Justert budsjett	Avvik
Informasjonsavdeling	4 058 642	4 245 000	4 357 000	-298 358
IKT-avdeling	7 219 485	7 470 000	7 489 000	-269 515
Næringsavdeling	512 867	600 000	600 000	-87 133
Rådmannens stab	12 524 718	13 152 000	12 961 000	-436 282
Økonomiavdeling	4 696 416	5 065 000	5 256 000	-559 584
Personalavdeling	5 879 021	5 843 000	5 823 000	56 021
Sentraladministrasjon	34 891 150	36 375 000	36 486 000	-1 594 850

Kommentarer:

1000 – Informasjonsavdelingen:

Avdelingen hadde et mindreforbruk på kr 298 000. Det positive avviket på avdelingen skyldes merinntekter i forhold til budsjett for «salg» av tjenester overfor selvkostområder på kr 119 000, og sykkelønsrefusjoner. I tillegg var det merforbruk på portoutgifter, men dette dekkes inn igjen av mindreutgifter på andre forbrukskontoer.

1002 – IKT-avdeling:

Avdelingen hadde et mindreforbruk på kr 270 000. Avviket lå i reduserte utgifter i SÅTE-IKT regnskapet sammenlignet med budsjett.

1004 – Næringsavdeling:

Avdelingen hadde et mindreforbruk på kr 87 000. Avviket lå ubrukte midler til prosjekt økt folketall i Trysil. Ubrukte midler bidrar til positivt resultat i 2015, men bør avsettes til formålet ettersom prosjektet ikke ble avsluttet 2015.

1005 – Rådmannens stab:

Avdelingen hadde et mindreforbruk på kr 436 000. Det meste av mindreforbruket lå i reduserte utgifter til juridisk bistand. Utgiftene til dette var fordelt mer ut på sektorene som fikk den juridiske bistanden. I tillegg ble det en del mindreutgifter på forskjellige driftskontoer.

1006 – Økonomiavdeling:

Avdelingen har et mindreforbruk på kr 560 000. Det positive avviket på avdelingen skyldes merinntekter i forhold til budsjett for «salg» av tjenester overfor selvkostområder på kr 316 000, i tillegg ligger det inne en del merinntekter som følge av sykefravær, innbetaling av gebyrer og forsinkelsesrenter fra kunder med forsinket innbetaling av kommunale krav.

1008 – Personalavdeling:

Ansvarsområdet har tilnærmet gått i balanse.

2 – Oppvekst og kultur

Sektoren hadde i 2015 et positivt resultat med 2,4 mill kr. Sektoren er delt inn i 3 virksomhetsområder. Nedenfor er en oversikt som viser de økonomiske netto resultatene for 2015 på hvert område.

Avdeling	Regnskap	Opprinnelig budsjett	Justert budsjett	Avvik
Grunnskole	75 364 000	74 473 000	76 351 000	-987 000
Trysil kulturtjenester	8 001 000	8 671 000	8 415 000	-414 000
Barnehage	36 645 000	36 401 000	37 629 000	-984 000
Grunnskole	120 010 000	119 545 000	122 395 000	-2 385 000

210- Grunnskolene i Trysil

Underforbruket skyldes først og fremst posten «Fordelte utgifter» i PPT sitt budsjett, som ikke er budsjettert med, men hvor ca. kr. 1,9 mill. ble inntektsført. I tillegg er refusjonsinntektene større en budsjettert.

Skolene ble også tilført ekstra lønnsmidler i september 2015, bla. ifb. med politisk vedtak om å ansette en vikarpool fra høsten 2015.(Vikarpoolen skulle finansieres av sykelønnsrefusjoner ved årets slutt).

Overforbruket hos administrasjonen skyldes uforutsette økninger til kostnadene ved kommunens privatskoler.

221- Trysil kulturtjenester

Underforbruket skyldes generelt måtehold gjennom året.

240 – Barnehagene i Trysil

Regnskapet har et positivt avvik fra budsjettet med ca. kr. 986 000,-.

Årsaken er merinntekt i form av bl.a. foreldrebetaling, men særlig pga. statlige tilskudd og bruk av bundne fond.

3 – Helse, omsorg og sosial

Generell kommentar til regnskapet for 2015

Som tabellen nedenfor viser kommer totalregnskapet for 2015 ut med et lite overforbruk på kr. 447 000,- (tilfeldigvis tilsvarende underforbruket i 2014) eller 0,23 % av det justerte netto budsjett på totalt 197,7 millioner kroner. Som i 2014 indikerer det at sektoren sett under ett fortsatt viser betydelig måtehold, regnskapskontroll og budsjettdisiplin til tross for sektorens store dynamikk med mange eksterne og interne trykk.

Sektoren har fortsatt hatt fokus på månedsrapporteringer gjennom hele året. Man bidro med balanseforbedrende budsjettjusteringer i tertialrapporteringen da det var tegn til skatteinngangssvikt. For å sikre balanse mellom regnskap og budsjett hadde man en ambisjon om videre budsjettjustering til politisk behandling i slutten av 2015, men dette ble av ymse årsaker ikke gjennomført. Regnskapet 2015 fremstår derfor med noen ubalanser mellom ansvarsene, men mange av dem er av teknisk karakter, knyttet til inntektsføring og fordeling av midler til særlig ressurskrevende tjenester/integreringstilskudd. Sett i lys av det totale budsjett- og regnskapsvolum er likevel avvikene moderate og balanserer stort sett hverandre sett under ett.

Årets resultat fordelt pr. ansvar:

Ansvar		Regnskap 2015	Oppr budsjett 2015	Budsjett justering	Justert budsjett 2015	Til disposisjon	% forbruk
300	Adm/tjen.kontor	10 440 871	9 491 000	2 362 000	11 853 000	1 412 129	88,08 %
310	Sykehjem	66 982 099	62 961 000	1 171 000	64 132 000	-2 850 099	104,44 %
320	Omsorg	6 389 846	10 374 000	-7 638 000	2 736 000	-3 653 846	233,55 %
330	Helse	36 708 786	38 939 000	-175 000	38 764 000	2 055 214	94,70 %
340	Hjemmetj.	60 972 437	59 767 000	4 357 000	64 124 000	3 151 563	95,09 %
350	Sosialtjen.	16 198 498	14 055 000	1 581 000	15 636 000	-562 498	103,60 %
3	Sum Sektor	197 692 538	195 587 000	1 658 000	197 245 000	-447 538	100,23 %

Rammeområde 300 - Administrasjon og tjenestekontor

Rammeområdet innbefatter kommunalsjefen, administrativ koordinator, kommuneoverlegen samt tjenestekontor med støttekontakt, omsorgslønn, BPA og kjøp av plasser i andre kommuner etc. Området har et underforbruk mot justert budsjett på 1 412 129 . Mye av dette skyldes en regnskapsmessig ompostering for særskilt ressurskrevende tjenester, hvor det her er inntektsført 1 247 000,-. Videre fikk området tilført de statlige midler for UK-pasienter som tidligere var ført sentralt (på denne posten var det et underforbruk på 282.000,-). Dessuten unngikk man i 2015 kjøp av plasser i andre kommuner, så en budsjettpost på kr. 400.000,- ble stående ubrukt. Totalt utgjør dette 1.929 000,-, mens det var et moderat overforbruk på støttekontakt/omsorgslønn/ BPA/overtid, totalt ca kr 415.000,-

Rammeområde 310 - Sykehjem

Regnskapet viser totalt sett et overforbruk på kr. 2 850 000,-. Dette knytter seg til:

- Overforbruk på ekstrahjelp på Borgtun knyttet til styrket bemanning vedrørende en pasient.
- Merforbruk på kjøp av tjenester fra vikarbyråer jf. manglende sykepleierdekning. Dette gir noe besparelse på fastlønn men utgiftene fra vikarbyråene er høyere enn ordinær lønn på en kommunal tjenesteavtale, jf. påslag.
- Det er også noe merforbruk på vikar

Rammeområde 320 - Omsorg

Rammeområdet har totalt sett ett merforbruk i forhold til justert budsjett på kr. 3 653 000. Beløpet i sin helhet har sammenheng med bokføring av tilskudd på særlig ressurskrevende tjenester. Det ble budsjettert med kr. 39 650 000,-, som ikke ble splittet på flere områder. Deler av tilskuddet ble regnskapsført på rammeområde 340 * uten at budsjettet ble regulert. Man får da en inntektssvikt på dette rammeområdet på kr. 3 787 000,-, samtidig som man får en inntektsøkning på rammeområde 340 *

Rammeområde 330 - Helse

Området har et underforbruk på kr. 2 055 000,-. Dette skyldes i det vesentligste: Besparelse på flere poster i barnevernet (fastlønn, fosterhjem og tiltak i hjemmet).

Rammeområde 340 - Hjemmetjenesten

Det framgår av regnskapet for 2015 at man har hatt behov for relativt store rammeendringer gjennom året.

Rammeområdet har totalt sett ett underforbruk i forhold til justert budsjett på kr. 3 151 000,-. Beløpet i sin helhet har sammenheng med bokføring av tilskudd på særlig ressurskrevende tjenester. Inntekter på særlig ressurskrevende tjenester ble i regnskapet splittet uten at budsjettet ble endret slik at man her har en inntekt på kr. 5 628 000,- som opprinnelig er budsjettert på rammeområde 320 (se kommentar ovenfor under 320).

Avvikene finner man på lønn til vikarer med et merforbruk på kr. 3 174 000,-, samt merforbruk på ekstrahjelp og overtid på til sammen kr. 2 188 000,-. Disse postene må imidlertid ses opp i mot sykkelønsrefusjoner hvor man har en merinntekt på kr. 4 621 000,-. I tillegg har man en merinntekt på kr. 154 000,- på brukerbetaling for personlig assistanse. Forbrukspostene har et merforbruk på kr. 610 000,- som i hovedsak skyldes merforbruk på medisinsk forbruksmaterieil, samt noe behov for kontorutstyr som ikke ble dekket via investeringsbudsjettet i forbindelse med innflytting i Nybergsund.

Rammeområde 350 - Sosial

Området har totalt et merforbruk på kr.562 498,-.

Merforbruket skyldes økning av bidragskonto som reflekterer økt aktivitet og bosetting av flere flykninger mot slutten av 2015 (av «2016-kvoten») enn budsjettet tilsa. Overforbruket dekkes i sin helhet av integreringstilskudd som ikke ble budsjettregulert inn sentralt fra mot slutten av 2015. Det dreide seg om en justering fra integreringstilskuddet på rundt kr. 900.000. Dersom dette hadde blitt gjort ville rammeområdet hatt ett mindreforbruk på ca. kr. 300.000 (og hele sektoren et ørlite underforbruk for regnskapsåret 2015).

4 – Forvaltning og teknisk drift

Det samlede økonomiske resultatet for sektoren viser et merforbruk på 2 MNOK. Sektoren består av tre avdelinger og resultatet virksomhetsområdene fremgår av tabellen nedenfor:

Avdeling	Regnskap	Oppr. Budsjett	Justert budsjett	Avvik
Forvaltningsavdeling	3 862 896	5 310 000	5 477 000	1 614 104
Bygg og eiendom	21 892 686	21 856 000	21 661 000	-231 686
Vei, vann og avløp	-5 240 735	-8 844 000	-8 657 000	-3 416 265
Forvaltning og teknisk drift	20 514 847	18 322 000	18 481 000	-2 033 847

Forvaltningsavdelingen har et mindreforbruk som i hovedsak skyldes reduserte utgifter innen selvkost. Budsjettet for 2015 hadde nettoutgift på selvkostområdene med 0,7 mill kr, men

merinntekter (gebyrinntekter og bruk av fond) har bidratt til at selvkostområdene ikke har belastet kommunens regnskap. I tillegg har avdelingen mindreutgifter/merinntekter på områder utenfor selvkost med 0,9 mill kr. Dette ligger på administrasjon av sektoren, eiendomskattekontoret, miljøavdelingen, landbruksavdelingen.

Bygg og eiendom har et lite merforbruk og det meste ligger i budsjettforutsetning om innsparing som følge av ENØK-tiltak (EPC-prosjektet). På grunn av usikkerheten i hvilke bygg og sektorer som ville få innsparingene ble det budsjettet med 0,6 mill kr som en generell innsparing. Regnskapet viser at forutsetningen om innsparing ble nådd, men det meste av innsparingene ligger på andre sektorer. Med en budsjettregulering ville avdelingen gått med et lite overskudd. Det er en del avvik internt i avdelingens budsjett, men merutgifter er dekt opp med mindreutgifter på andre områder.

Vei, vann og avløp har et merforbruk/mindreinntekter på 3,4 mill kr. Årsaken ligger i beregning av selvkostregnskap (1,7 mill kr) og merutgifter på vei (1,4 mill kr).

Selvkostregnskapet er et eget regnskap som ikke føres i kommunens regnskap men det påvirker sektorenes regnskapsmessige resultat likevel. I selvkostregnskapet ligger det kalkulatoriske renter, som ikke blir ført i selve regnskapet. Kalkulatoriske renter ble vesentlig lavere enn det budsjettet for 2015 forutsatte. Kalkulatorisk rente ble 1,94 % og ikke 3,0 %. Resultatet av renteforskjellen påvirker nettoresultatet ettersom inntekter, bruk og avsetning mot selvkostfond skal avstemmes med beregnede kostnader. I tillegg ligger det inne merutgifter på. Kommunale vegger har hatt et merforbruk på 1,4 mill. Postene med størst avvik er snøbrøyting, strøing, utskifting av stikkrenner og grøfterens, samt vegbelysning.

850 – Øvrig finans m.m.

Avviket på 0,4 mill kr ligger i all hovedsak på ubrukte midler til lønnsoppgjør.

3.3 Investeringsregnskapet

I 2015 ble det investert i anleggsmidler tilsvarende 56,8 mill kr fordelt på svært mange prosjekter. Regnskapet viser at det er over 21 prosjekt med transaksjoner. Det vises til regnskapsdokumentet når det gjelder detaljering av alle investeringsprosjekter gjennomført i 2015.

Kommunens utfordringer er å finne finansiering av fremtidige investeringer. På grunn av allerede høy gjeldsgrad bør fremtidige investeringer tilstrebes finansiert av noe annet enn lån, for eksempel løpende driftsinntekter, overføringer fra egne selskaper eller investeringsfond.

Regnskapsforskrift og regnskapsstandard har medført en reduksjon i antall investeringsprosjekter. Det settes strengere krav til hva som kan føres i investeringsregnskap, kravet vil være at kostnadene ved investeringene må være over kr 100 000,-, og ha en økonomisk levetid på over tre år. Dette har fått stor betydning for Trysil kommune. I fremtiden må slike prosjekter innarbeides i driftsbudsjettet.

I desember vedtok kommunestyret budsjettjustering av investeringsbudsjettet. Dette for å få mest mulig samsvar mellom regnskap og budsjett, men også for å kunne budsjettere opp igjen prosjekter som videreføres inn i 2016. Til tross for justeringer i desember er det noen prosjekter som har avvik mellom budsjett og regnskap. Prosjekter som er avsluttet i 2015 vil bli kommentert i saksfremlegget knyttet til regnskapet for 2015.

Avvik mellom regnskap og budsjett – skjema 2A

Tekst	Regnskap 2015	Justert budsj. 2015	Oppr. budsj 2015	Regnskap 2014
1 Investeringer i anleggsmidler	56 846 640	59 054 000	72 628 000	68 903 976
2 Utlån og forskutteringer	1 861 999	2 000 000	2 000 000	2 193 988
3 Kjøp av aksjer og andeler	3 617 808	3 618 000	3 762 000	3 360 190
4 Avdrag på lån	823 104	-	-	840 485
5 Dekning av tidligere års udekket	5 430 751	5 431 000	-	-
6 Avsetninger	1 362 941	-	-	509 664
7 Årets finansieringsbehov	69 943 244	70 103 000	78 390 000	75 808 302
8 Finansiert slik:				
9 Bruk av lånemidler	-48 083 056	-48 116 000	-54 020 000	-40 374 000
10 Inntekter fra salg av anleggsmidler	-493 877	-338 000	-	-395 462
11 Tilskudd til investeringer	-	-	-	-
12 Kompensasjon for merverdiavgift	-8 695 691	-10 150 000	-11 515 000	-9 867 474
13 Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-7 920 418	-5 226 000	-7 093 000	-15 818 985
14 Andre inntekter	-110 795	-	-	-
15 Sum ekstern finansiering	-65 303 837	-63 830 000	-72 628 000	-66 455 921
16 Overført fra driftsregnskapet	-149 700	-	-	-11 740
17 Bruk av tidligere års udisponert	-	-	-	-
18 Bruk av avsetninger	-4 747 577	-6 273 000	-5 762 000	-3 909 890
19 Sum finansiering	-70 201 114	-70 103 000	-78 390 000	-70 377 551
20 Udekket/Udisponert	-257 871	-	0	5 430 751

Linje 1 Investeringer i anleggsmidler er spesifisert i skjema 2B, og avviket mellom regnskap og budsjett på linje 1 er summen av alle avvik på gjennomførte investeringsprosjekter i 2015. Budsjettet ble justert av kommunestyret i desember etter innstilling fra rådmann som igjen hadde dialog med de prosjektansvarlige. Hensikten vår å få mest mulig samsvar mellom regnskap og budsjett, samt beregne et låneopptak i samsvar med det faktiske behovet.

- Linje 2 Består av utbetalt Startlån til kommunens lånekunder. Det ble lånt opp 2 mill kr fra Husbanken for videre utlån og av de lån som ble innvilget til låntakere ble det utbetalt 1,9 mill kroner.
- Linje 3 Kjøp av aksjer og andeler (egenkapitalinnskudd i KLP) er i samsvar med budsjett.
- Linje 4 Avdrag på lån er ordinære avdrag på formidlingslån som i sin helhet skal gå til nedbetaling av kommunens lån eller nye utlån. Budsjettet skulle ha vært justert i forhold til dette.
- Linje 5 Dekning av tidligere års udekket er i samsvar med budsjett.
- Linje 6 Innbetaling av ekstraordinære avdrag på formidlingslån fra kunder er avsatt til bundet fond for nedbetaling av gjeld og/eller nye utlån. Budsjettet skulle ha vært justert i forhold til dette.
- Linje 10 Salg av areal/tomter. Avviket mellom budsjett og regnskap disponeres av kommunestyret.
- Linje 12 Kommunen får kompensert merverdiavgift på investeringer. Inntektene må sees opp mot utgiftene som ligger i linje 1.
- Linje 13 Mottatte avdrag på utlån sees opp mot linje 2 og 6. Budsjettet skulle ha vært justert i forhold til dette.
- Linje 16 Midler til prosjektering av ombygging av Innbygda skole og Trysil Ungdomsskole er overført fra drift til investering ettersom prosjektet nå blir realisert.
- Linje 20 Resultatet i investeringsregnskapet disponeres av kommunestyret.

4 Interkommunalt samarbeid hvor Trysil kommune er vertskommune

Trysil kommune er vertskommune for tre forskjellig samarbeid. Dette betyr at Trysil kommune har arbeidsgiveransvar for alle ansatte og er ansvarlig for å levere tjenester til egen kommune og samarbeidskommuner. I vertskommunens regnskap ligger også egne regnskap for hvert samarbeidsområde. De forskjellige samarbeidsområdene har forskjellige formål som er regulert med egne avtaler jfr kommunelovens § 28. Avtalene regulerer økonomi, ansvar og myndighet, og kan ses på som en form for tjenesteavtale mellom kommunene. De tre samarbeidsområdene er:

SÅTE – IKT hvor formålet er å profesjonalisere IKT-tjenester – dokumentere og standardisere tjenester, harmonisere IKT-tjenester og fagapplikasjoner, tilrettelegge for uttak av kvalitative gevinster/stordriftsfordeler, samt tydeligere og mer effektiv styring og ledelse. Dette kommunesamarbeidet er mellom kommunen Stor-Elvdal, Åmot Trysil og Engerdal. Samarbeidet startet opp i 2002 og ble strukturert om til et vertskommunesamarbeid med virkning fra 1.1.2015.

Felles barnevernstjeneste hvor formålet er i sikre faglig og økonomisk bærekraft i utviklingen av barnevernstjenesten. Dette samarbeidet er mellom Trysil kommune og Engerdal kommune. Samarbeidet startet 1. oktober 2015.

Felles pedagogiske-psykologiske tjenester hvor formålet er å ivareta krav som opplæringsloven og andre lover stiller til kommuner. Dette samarbeidet er mellom Trysil kommune, Engerdal kommune og Hedmark fylkeskommune. Dette er et samarbeid som har var i mange år, og ble strukturert om til et vertskommunesamarbeid med virkning fra 1.1.2015.

2015 er det første året hvor de tre samarbeidsområdene har blitt organisert etter kommunelovens § 28 – vertskommunemodell. Det har vært en del arbeid i oppstarten med utarbeiding av nye rutiner, etablering av ny praksis og felles arbeidsmiljø. Erfaringer så langt er gode, og de forventninger som ligger i målene på de forskjellige samarbeidsområdene er realistiske. Årsmeldingen for de forskjellige samarbeidsområdene vil være vedlegg i kommunens årsmelding.

Regnskap for vertskommunesamarbeid inngår i årsregnskapet til den kommunen hvor samarbeidet har sitt hovedkontor. For 2015 er følgende beløp en del av kommunes regnskap:

Vertskommunesamarbeid	SÅTE-IKT	Barnevern	PPT
Overføring fra Trysil kommune (kontorkommunen)	kr 5 757 927	kr 791 720	kr 1 896 875
Overføring fra Engerdal kommune	kr 3 293 457	kr 303 208	kr 382 504
Overføring fra Åmot kommune	kr 4 874 895		
Overføring fra Stor-Elvdal kommune	kr 3 767 408		
Overføring fra Hedmark fylkeskommune kommune			kr 543 389
Resultat av overføringer	kr 17 693 688	kr 1 094 928	kr 2 822 768
Samarbeidets egne inntekter	kr 2 728 914	kr 109 888	kr 10 321
Samarbeidets driftsutgifter	kr 20 422 602	kr 1 204 817	kr 2 833 089
Resultat av virksomheten	kr 17 693 688	kr 1 094 928	kr 2 822 768
Disponering av resultatet:			
Tilbakeført deltaker kommunene			
Overført til neste driftsår			
Udekket underskudd			

5 Likestilling i Trysil kommune

Bakgrunn

Kommunelovens § 48 punkt 5 og Likestillingsloven § 1 inneholder bestemmelser om at likestillingsarbeidet i kommunen skal rapporteres. Rapporten skal innarbeides i årsberetningen.

Generelt om likestilling og mangfold

Likestilling og mangfold handler om likeverdige muligheter, like rettigheter og plikter til deltakelse for alle uansett opprinnelse, legning, kjønn, funksjonshemming, alder og bakgrunn.

Følgende lover og avtaleverk gjelder for likestilling:

- Lov om likestilling mellom kjønnene (likestillingsloven)
- Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven)
- Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)
- Arbeidsmiljøloven, Hovedavtalen og Hovedtariffavtalen

Likestilling i Trysil kommune

Kommunale føringer for likestilling

Føringer for likestillingsarbeidet i Trysil kommune finner vi bl.a. i *Arbeidsgiverpolitikk i Trysil kommune* og *Lønnspolitiske retningslinjer*. Disse sammen med etiske retningslinjer, ble revidert høsten 2007 og vedtatt i kommunestyret 18.09.07. Det er startet et arbeid med revidering av arbeidsgiverpolitikken.

Det er vedtatt reviderte mål og styringskriterier for 2015.

Arbeidsgiverpolitikk i Trysil kommune

Fra punkt 8. Mangfold og inkludering

«Trysil kommunes må som arbeidsgiver tenke og handle offensivt for å utvikle kvalitet og resultater. Sammensetningen av medarbeiderne i Trysil kommune skal være et speilbilde av mangfoldet i den voksne befolkningen.»

Lønnspolitiske retningslinjer i Trysil kommune

Lik lønn

«Trysil kommune skal ivareta likestilling i lønnspolitikken.»

Resultater og kommentarer

Trysil kommune mener å være bevisst arbeidet med likestilling i det personalpolitiske arbeidet i vid forstand. Partssammensatt utvalg (administrasjonsutvalget) er likestillingsutvalg.

Partssammensatt utvalg har vedtatt reviderte mål og styringskriterier fra 2015.

Følgende hovedpunkter er fastsatt:

Kjønnsbalanse/rekruttering
 Arbeidstid – deltid og heltid
 Likelønn
 Fravær
 Mangfold og inkludering

Kjønnsbalanse og rekruttering

Antall kvinner og menn i Trysil kommune som er i aktiv tjeneste i faste stillinger pr. 01.12.2015

Sektor	Kvinner	Menn	Andel Kvinner i %	Andel menn i %
I alt	546	153	78	22
Sentraladministrasjonen	28	17	62	38
Oppvekst og kultur	165	30	84	16
Helse og omsorg	317	59	84	16
Forvaltning og teknisk drift	32	34	48	52

PAI- statistikk pr. 01.12.2015

Tabell 1 viser antall og % - vis fordeling mellom menn og kvinner i de ulike sektorene i Trysil kommune

Antall og årsverk kvinner og menn fordelt etter Hovedtariffavtalens kapittel 3,4, og 5

Kapittel	Stillinger	Kvinner		Menn	
		Antall stillinger	Antall årsverk	Antall stillinger	Antall årsverk
Alle	Alle	569	425	161	126
Kap.3.4.	Ledere	5	5	6	6
Kap.4	Alle	553	411	138	108
Kap. 4 B	Alle	484	351	118	92
	Ledere	29	28	12	12
	Uten krav utd.	111	69	36	22
	Fagarbeider	243	177	54	45
	Høgskole	87	65	11	8
	Høgskole m.tillegg	14	11	5	5
Kap.4 C	Alle	69	50	20	15
	Ledere	4	4	3	2
	Lærer	8	6	3	2
	Adjunkt	26	23	8	6
	Adjunkt m. til.	28	23	5	4
	Lektor	1	1	0	0
	Lektor m. til.	2	2	1	1
Kap 5	Alle	11	9	17	13
	Ledere	3	3	4	4
	Andre	7	5	13	9

PAI – statistikk pr. 01.12.2015

Tabell 2 viser fordeling menn og kvinner innenfor det enkelte faggruppe inndelt etter Hovedtariffavtalens inndeling i kapitler.

Vedtatte mål

- Øke andelen av ansatte menn i barnehage med mål om å ha menn i alle barnehagene.
- Å ha minst 25 % menn ansatt i kommunen innen 2015.

Kommentarer

Tabellene viser at hovedtyngden av ansatte i Trysil kommune er kvinner. Pr. 01.12.2015 var det 78 % kvinner i Trysil kommune. Det har vært en viss positiv utvikling fra 83 % i 2012.

Trysil kommune bør bestrebes en jevnere fordeling, j.fr målsettingen. Det største avviket i forhold til en mer jevnstilt kjønnsmessig sammensetning av medarbeidere finnes særlig innen pleie/omsorg og skole/barnehage.

Hovedtariffavtalen åpner for kvotering i henhold til kapittel 1 Fellesbestemmelsene § 2 punkt. 2.2: "Når søkere av begge kjønn står kvalifikasjonsmessig likt, foretrekkes kvinnelig søker når dette kjønn er underrepresentert." Bestemmelsen kommer lite til anvendelse fordi søkermassen til stillinger i Trysil kommune i hovedsak er kvinner.

Ved rekruttering til stillinger i skole og barnehage er det vektlagt i stillingsannonsen at menn oppfordres til å søke. J.fr. forskrift til likestillingsloven er det lov å avvike fra kvalifikasjonsprinsippet innenfor denne sektoren. Det samme handlingsrommet har kommunen ikke innenfor helse og omsorg. I barnehagene er det 2 % menn pr. 01.12.2015. Det er den samme prosenten som foregående år. Det vil si at målene for kjønnsbalanse og rekruttering ikke er nådd.

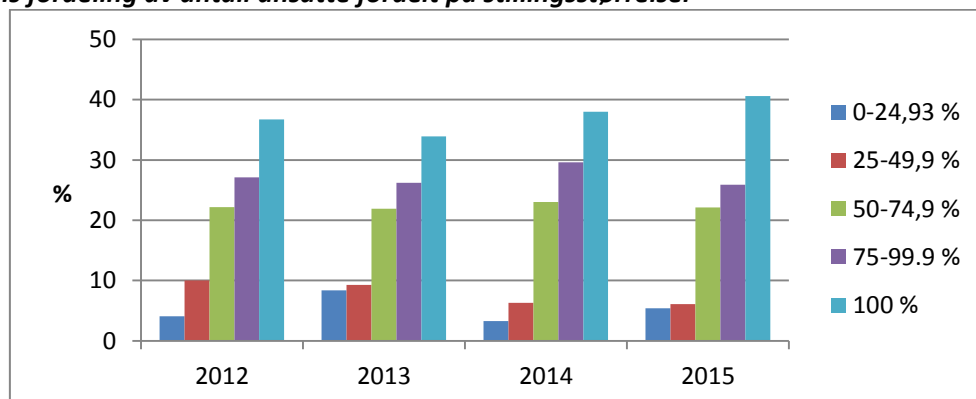
Arbeidstid -heltid/ deltid

Stillingsstørrelser fordelt på årsverk pr. ansatt og kjønn i Trysil kommune

Årsverk pr. ansatt	Kjønn	2012		2013		2014		2015	
		Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
0-24,93 %	Totalt	27	4,1	56	8,2	22	3,1	38	5,4
	Kvinner	19	3,6	47	8,7	17	3	28	5,1
	Menn	8	6	9	6,4	5	3,5	10	6,5
25-49,9 %	Totalt	66	10	64	9,4	45	6,4	43	6,1
	Kvinner	53	10	46	8,5	41	7,3	34	6,2
	Menn	13	9,8	18	12,9	4	2,8	9	5,8
50-74,9 %	Totalt	147	22,2	150	22,1	162	23,1	156	22,1
	Kvinner	134	25,3	133	24,7	142	25,4	127	23
	Menn	13	9,8	17	12,1	20	14	29	18,7
75-99,9 %	Totalt	180	27,1	178	26,2	205	29,6	183	25,9
	Kvinner	159	30	156	28,9	183	32,8	168	30,4
	Menn	21	15,8	22	15,7	22	15,4	15	9,7
100 %	Totalt	243	36,7	231	34	267	38,1	287	40,6
	Kvinner	165	31,1	157	29,1	175	31,4	195	35,3
	Menn	78	58,6	74	52,9	92	64,3	92	59,4

Tabell 3 viser fordeling i hele organisasjonen mellom menn og kvinner fordelt på stillingsstørrelser pr. 01.12.2015

Prosentvis fordeling av antall ansatte fordelt på stillingsstørrelser

Kilde: PAI- statistikk pr. 01.12.2015

Figur 1 viser fordeling av antall ansatte i forskjellige stillingsstørrelser fra 2013 -2015.

Vedtatte mål

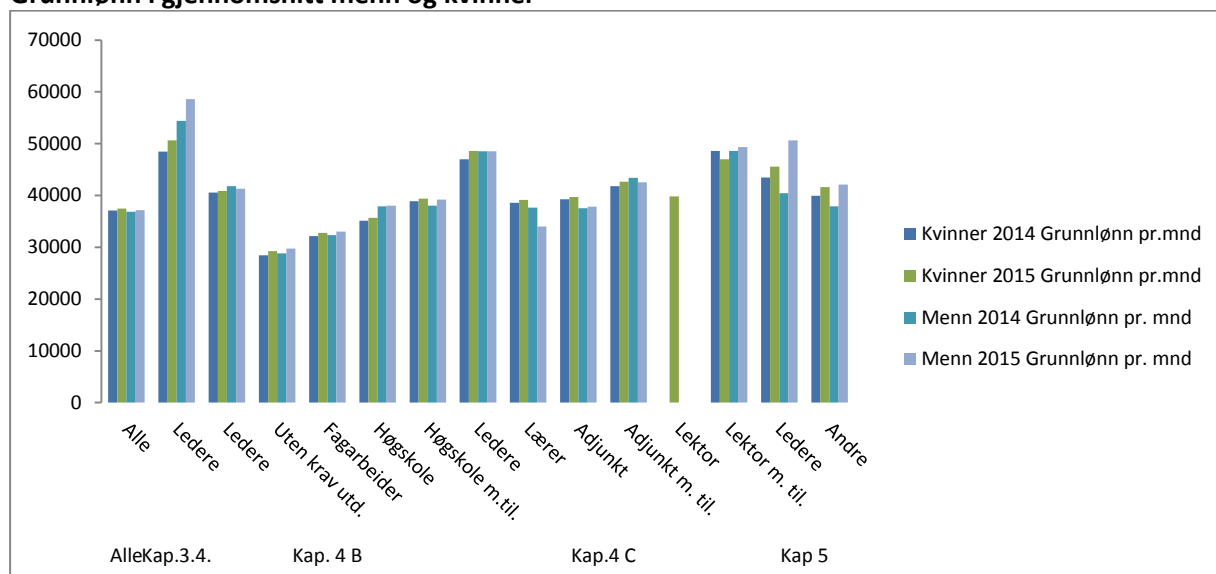
- Videreføre arbeidet med å redusere bruk av uønsket deltid

Kommentarer

Prosjekt «Økning av deltidsstillinger opp til minimum 50 % stilling i pleie- og omsorg i Trysil kommune» ble avsluttet våren 2014. Det lyktes å nå vedtaket om reduksjon av halvparten av stillinger under 50 %. Trysil kommune arbeider videre med å øke stillingsstørrelsene gjennom ivaretagelse av ansatte med rettigheter etter Arbeidsmiljøloven § 14-9. Det er også gjort organisasjonsmessige og arbeidstidsmessige endringer for å øke stillingsstørrelsene og for at ansatte skal få høyere stillingsstørrelse. Dette er tiltak som tilbud om økt stillingsstørrelse/ønsket stillingsstørrelse, vikarpool, arbeidstidsordninger og kombinasjonsstillinger. Både innenfor sektorene Helse, omsorg og sosial, Oppvekst og kultur og Forvaltning og teknisk drift (renhold) arbeides det for å kunne tilby størst mulig stillingsstørrelse. Fra 2012 til 2015 har den prosentvise andelen 100 % stillinger økt fra 36,7 % til 40,6 % i Trysil kommune. Det er 35,3 % kvinner som har 100 % stilling, mens det er 59,4 % av mennene. Sett over fire år har antallet kvinner med 100 % stilling økt, mens det for menn er et stabilt antall. Innenfor stillingsstørrelsene 75-99 % har andelen kvinner også økt.

Likelønn

Grunnlønn i gjennomsnitt menn og kvinner

Kilde: Pai- statistikk pr. 01.12.2015

Figur 2 viser gjennomsnittlig lønn menn og kvinner innenfor det enkelte faggruppe i h.h.t. Hovedtariffavtalens oppdeling.

Lønnsutvikling for menn og kvinner i Trysil kommune

Kjønn	Gjennomsnittlig grunnlønn pr. mnd. 2015	Endring i grunnlønn 2014-2015
Kvinner og menn	35549	1,8 %
Kvinner	35051	2,2 %
Menn	37135	0,7 %

Kilde. PAI- statistikk pr. 01.12.2015

Tabell 4 Gjennomsnittlig grunnlønn i tall og prosent for menn og kvinner

Kvinners grunnlønn i % av menns grunnlønn i Trysil kommune

Årstall 2013	Årstall 2014	Årstall 2015
97,9	97,9	98,6

Kilde: PAI- statistikk pr. 01.12.2015

Tabell 5 Gjennomsnittlig fortjeneste pr. årsverk for kvinner i forhold til menn ved sammenligning av ansattgrupper.

Vedtatte mål

- Lik lønn for arbeid og utdanning av lik verdi
- Øke kompetansen for ansatte i Trysil kommune

Kommentarer

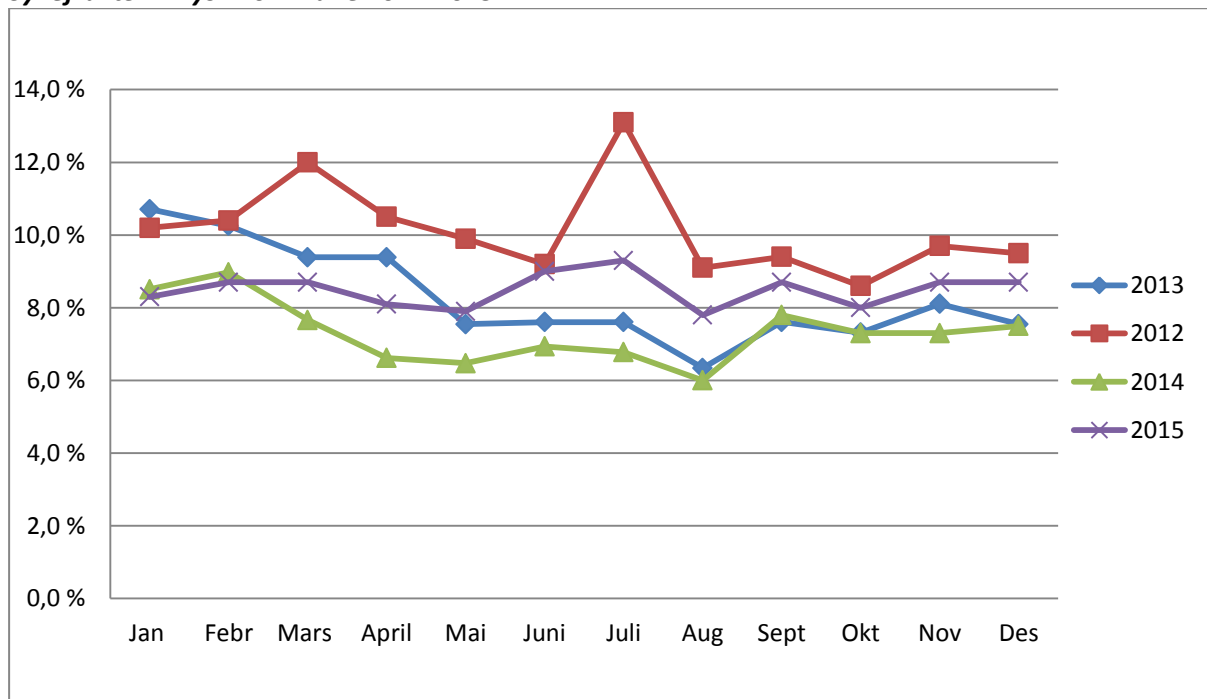
I hovedsak har menn gjennomsnittlig høyere lønn enn kvinner i Trysil kommune. Gjennomsnittslønn for deltidsstillinger er lavere enn for heltidsstillinger. Hvis en ser dette i sammenheng med faggrupper er hovedtyngden av deltidsansatte assistenter og fagarbeidere.

Hovedtyngden av ansatte i Trysil kommune følger avlønning i h.h.t. minstesatsen i Hovedtariffavtalen. Det ble gitt tillegg under lokale forhandlinger 2014 som rettet mot ledere i kapittel 4, fagarbeidere og høgskolepersonell med ansiennitet under 10 og 8 år (unge, nyutdannede) og til ansatte med 20 og 30 års ansiennitet. I 2015 ble det ikke avtalt lokale forhandlinger i kapittel 4. Forhandlinger i kap 3 og 5 gjennomføres lokalt hvert år i.h.t. tariffbestemmelsene

Trysil kommune må framover ha fokus på større stillinger og heving av kompetanse. Trysil kommune arbeider med kartlegging av kompetanse og utarbeiding av bemanningsplaner med kompetansekrav. Dette skal munne ut i en kompetanseplan for Trysil kommune.

Fravær

Sykefravær i Trysil kommune 2012-2015

Kilde: Visma HRM

Figur 3 viser det totale sykefraværet, egnemeldt og sykefravær, i Trysil kommune fra 2012 til 2015

Egenmelding og sykemelding fordelt på kvinner og menn

	Egenmelding kvinner			Egenmelding menn			Total sykefravær kvinner			Total sykefravær menn		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Totalt	1,4	1,4	1,6	0,6	0,8	1,0	9,0	9,0	10,3	6,5	3,5	3,6
Sentral-administrasjon	1,9	1,2	1,5	0,4	0,9	1,0	4,6	6,4	10,9	5,9	2,1	1,5
Oppvekst og Kultur	1,3	1,2	1,4	0,4	0,8	0,5	7,6	6,3	7,3	9,1	2	3,4
Helse og Omsorg	1,5	1,7	1,7	1,3	1	1,3	10,5	10,7	12,2	6,5	5,8	3,3
Forvaltning og tekniske tjenester	1,0	1,1	1,4	0,7	0,6	0,9	7,4	10,8	6,4	4,5	3	4,9

Kilde: Visma HRM

Tabell 6. Tabellen viser fravær 2013-2015 for Trysil kommune

Vedtatte mål

- Ivareta en positiv holdning til at menn og kvinner tar ut foreldrepermisjon.
- Sette fokus på og analysere nærvær og sykefravær

Kommentarer

Tallene viser at sykefraværet for menn er på samme nivå som i fjor, mens det for kvinner har det økt. Nærværarbeid/sykefravær er et satsingsområde for Trysil kommune. Videre satsing på dette arbeidet må skje gjennom utvikling av Internkontroll Helse, miljø og sikkerhet inklusive arbeid med Inkluderende (IA). Blant annet er arbeidsmiljøgruppene bestående av avdelingsleder, verneombud og tillitsvalgt på den enkelte avdeling, revitalisert. Det er utarbeidet reviderte HMS mål for Trysil kommune.

Permisjoner i Trysil kommune

Kjønn	Lønnet permisjon				Ulønnet permisjon
	Lønnet permisjon i alt	Sykt barn	Svangerskap og omsorg	Annet lønnet	
Kvinner og menn	2,85 (2,52)	0,34 (0,26)	1,89 (1,82)	0,62 (0,44)	0,11 (0,1)
Kvinner	2,79 (2,77)	0,35 (0,27)	1,83 (2,03)	0,62 (0,47)	0,10 (0,09)
Menn	3,08 (1,66)	0,33 (0,25)	2,12 (1,07)	0,63 (0,33)	0,11(0,15)

Kilde: PAI/KS 4. kvartal 2014 -3. kvartal 2015. Tallene i parentes er 2013-2014

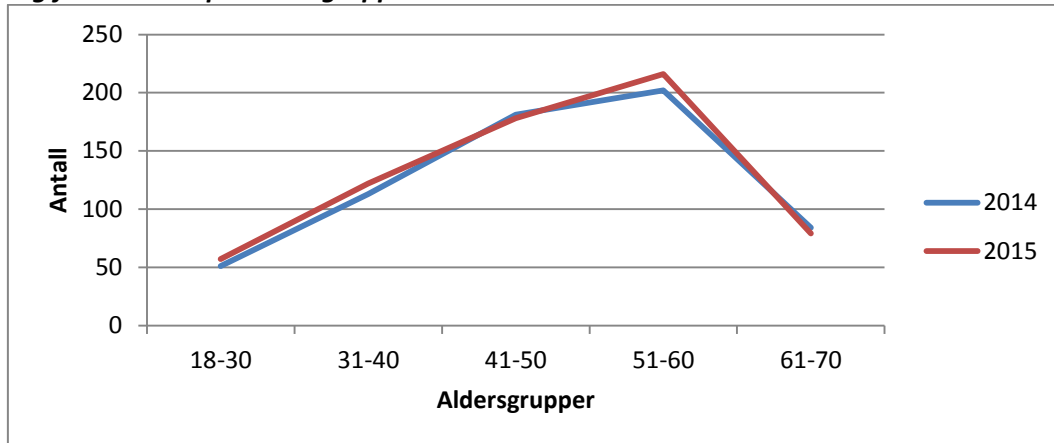
Tabell 6 viser fraværspersenter fordelt på kjønn for Trysil kommune.

Tallene viser at det er liten forskjell mellom menn og kvinner vurdert ut fra naturgitte forhold (svangerskap og fødselspermisjon). Dette viser at menn og kvinner er likestilte i Trysil kommune innen dette området.

Mangfold og inkludering

Fordeling fast ansatte pr. aldersgruppe

Kilde: Visma HRM

Figur 4 viser fordeling av ansatt i aldergrupper

Vedtatte mål:

- Rekruttering av medarbeidere skal ivareta et mangfold av medarbeidere slik at både ulike etniske bakgrunn, kjønn og ulike funksjonsevner er representert.
- Legge til rette for språktreningsplasser
- Vurdere og iverksette seniorpolitiske tiltak

Kommentarer:

Trysil kommune sikrer i ansettelsesprosesser at kompetanse er styrende for tilsettinger. I annonsetekster har Trsil kommune følgende formulering: *Trysil kommune er en IA-bedrift og ønsker mer mangfold. Vi oppfordrer alle kvalifiserte personer til å søke jobb hos oss uavhengig av kjønn, alder, funksjonshemming, etnisk eller nasjonal bakgrunn.* Dette er derfor et av kriteriene ved ansettelse. Det gjenspeiler også at Trsil kommune har ansatte fra mange nasjonaliteter. Trsil kommune har noen arbeidstreningsplasser for fremmedspråklige for å kvalifisere til arbeidslivet. I 2015 var det 8 arbeidstreningsplasser i Trsil kommune av totalt 15 i hele kommunen. Dette viser at Trsil kommune tar ansvar for å sikre framtidig språkkompetanse.

Seniorpolitikk er satt på dagsorden ved at lederne skal gjennomføre seniorsamtaler med ansatte over 60 år. Trsil kommune har inngått ny IA-avtale (inkluderende arbeidsliv) der mål og styringskriterier for 2014-2018 legges fram til politisk behandling i mars 2016. Der er seniorpolitikk en del av kriteriene.

Oppsummering:

Likestillingsrapporten viser at Trsil kommune arbeider med likestilling, men må fortsatt ha fokus på dette. Det er viktig at mål og styringskriterier for likestilling i Trsil kommune følges opp i alle ledd. Det må settes fokus på likestilling gjennom informasjon om likestilling, redusert deltid, redusert sykefravær, kompetanseheving, rekruttering av underrepresentert kjønn innenfor fagområdene og mer fokus på mangfold og inkludering.

6 Etisk standard i virksomheten

I kommunelovens § 48 punkt 5 står følgende: *Det skal også redegjøres for tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å sikre en høy etisk standard i virksomheten.*

Formålet i de etiske retningslinjer for Trysil kommune skal være med å sikre **en god etisk praksis** i alt arbeid, på alle plan – som folkevalgt og medarbeider. *For å lykkes i det etiske arbeidet må egenskaper som ærlighet, åpenhet og lojalitet være alle sitt varemerke.* Som forvaltere av samfunnets fellesmidler stilles det spesielt høye krav til den enkelte medarbeiders etiske holdninger i arbeidet for kommunen.

Forhold knyttet til etiske holdninger og kommunens omdømme er jevning på dagsorden i virksomhetsledermøter og avdelingsmøter i kommunen.

Trysil kommune har en rekke dokumenter som inneholder forhold knyttet til etiske standarder, følgende dokumenter kan nevnes:

- Etiske retningslinjer, Vedtatt av Trysil kommunestyre i sak 07/47 den 18.9.2007
- Økonomireglement, Vedtatt av kommunestyret 25.10.02 - sak 061/02 med endringer 07.4.06 – sak 06-23
- Anskaffelsesreglement, Vedtatt av Trysil kommunestyre i sak 11/70 den 20.12.2011
- Reglement for finansforvaltning, Vedtatt av Trysil kommunestyre i sak 12/79 den 4.9.2012
- Arbeidsgiverpolitikk, Vedtatt av Trysil kommunestyre i sak 07/45 den 18.9.2007
- Tilsettingsreglement, Vedtatt av Trysil kommunestyre i sak 017/04 den 25.3.2004

Kommunens reglementer er viktige å etterleve og setter strenge krav til integritet og etikk for sin virksomhet.

Ved plasseringer av likviditet skal det settes krav om etiske retningslinjer ovenfor forvalter. De etiske retningslinjene som til enhver tid gjelder for Statens Pensjonsfond Utland er retningsgivende for Trysil kommunes etiske håndtering av kapitalforvaltning.

Innenfor anskaffelser skal det under planleggingen av den enkelte anskaffelse tas hensyn til livssykluskostnader og miljømessige konsekvenser, jfr. lov om offentlige anskaffelser. Anskaffelsesreglementet har innarbeidet de forhold som er kommet i veilederen for etiske krav i offentlige anskaffelser. Veilederen er utarbeidet av Initiativ for etisk handel på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet. Eksempler på forhold er:

- Etisk handel/barnearbeid
- Lønns- og arbeidsvilkår
- Egenerklæring om vandel
- Kontraktsvilkår
- Miljøkrav
- Universell utforming

Rådmann og kommunalsjefer har jevnlig møter med sine ledere. Fokus i disse månedlige møtene er:

Grunnlag for dialog

Virksomhetens budsjett og virksomhetens beskrivelse av bevilgning og målsetting nedfelt i Trysil kommunes budsjett.

Trysil kommunes økonomireglement

Interne reglementer som er styrende for Trysil kommunes virksomhet.

Brukerperspektiv

Har brukeren fått ivaretatt sine rettigheter og at kvaliteten i tjenesten er tilfredsstillende/forsvarlig

Produksjonsperspektivet

Har virksomhetsområdet oppfylt sine produksjonskrav, jfr målsetting i budsjett

Medarbeiderperspektivet

Status sykefravær herunder konkrete tiltak i forhold til dette.

Status medarbeidersamtaler

Status seniorsamtaler

Kompetanseplan

Bemanningsplan

Status HMS

Økonomiperspektivet

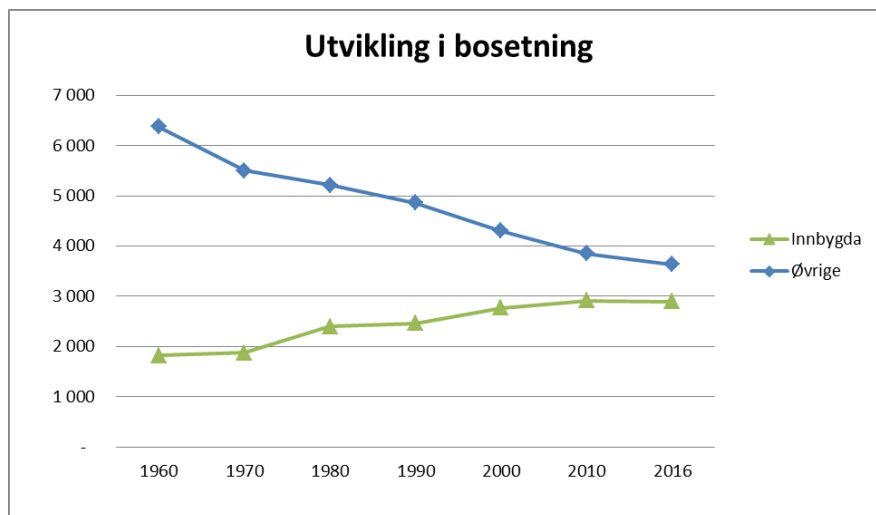
Operere virksomhetsområdet innenfor vedtatte rammer, herunder utfordringer med henhold til tildelt budsjetttramme og aktivitet, tiltak for å møte evt. aktivitet/utfordringer som ikke ligger i budsjett forutsetningen.

7 Utvikling i innbyggertall, bosetning og sentral føringer

Kommunens økonomi påvirkes av sammensetningen av innbyggere og bosetningsmønster. Sammensetningen av innbyggerne påvirker inntektene ved at rammetilskudd regnes ut etter antall innbyggere i forskjellige aldersgrupper. De gruppene som gir mest i rammetilskudd er eldre over 80 år og barn mellom 6-15 år.

Utviklingen i innbyggertall gir umiddelbare utslag i rammetilskudd. Utgiftssiden er mer statisk, ettersom det er like mange barnehager, skoler og institusjonsplasser. Utgiftsbehovet innen vaktmester- og renholdstjenesten øker i takt med økt bygningsmasse. Sammensetningen av innbyggere indikere et nivå for utgiftsbehov. Men utgiftsbehovet er mer sammensatt og et innbyggertall sier ikke noe om behov for spesialundervisning eller pleiebehov blant innbyggerne.

Historiske utviklingen viser en relativ stabil nedgang i innbyggertall. Nedenfor er en oversikt over bosetningsmønsteret i kommunen (perioden 1960 – 2016):

Utviklingen over viser at Trysil opplever en sentralisering mot Innbygda, til tross for en nedgang i samlet innbyggertall har det vært en økning av bosetningen i Innbygda. Sentralisering er noe som skjer over alt og ikke bare i Trysil. Det er kun store byer og vekstsentrer som opplever økning i bosetning. Det at Innbygda har en vekst er svært positivt, de fleste kommuner som sliter med nedgang i innbyggertall har ikke slike vekstsentre.

Nedenfor er utvikling i bosetningsmønsteret fordelt på gamle skolekretser (perioden 1960 – 2016):

Krets:	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2016	Endr. 10-16
Ljørdalen	706	604	561	537	460	397	341	-14,1 %
Østby	734	678	639	608	527	442	411	-7,0 %
Søre Trysil	792	626	508	456	391	337	318	-5,6 %
Nybergsund	911	870	869	774	757	687	719	4,7 %
Vestre Trysil	1 511	1 199	1 099	945	820	756	686	-9,3 %
Innbygda	2 279	2 257	2 764	2 798	3 074	3 196	3 131	-2,0 %
Nordre Trysil	1 258	1 135	1 159	1 051	1 019	946	898	-5,1 %
Uoppgett bosted	8	4	13	153	21	2	21	
Sum innbyggere	8 199	7 373	7 612	7 322	7 069	6 763	6 525	-3,5 %
Endring fra forrige periode		-10,1 %	3,2 %	-3,8 %	-3,5 %	-4,3 %	-3,5 %	

Som følge av reduksjon i antall barn og endret bosetningsmønster har også antall skoleelever og skoler endret seg. Nedenfor er en oversikt over skoler og elevtall for skoleårene 2002/2003 – 2015/2016.

Oversikt over elevtall 2002/2003 – 2018/2019										
Skole	02/03	05/06	08/09	11/12	13/14	14/15	15/16	Prognose		
								16/17	17/18	18/19
Trysil Ungdomsskole	246	249	271	223	211	217	194	196	183	192
Innbygda skole	287	267	226	265	303	291	295	316	315	314
Østby skole	45	34	36							
Vestre Trysil skole	53	56	47	48	51	48	47	39	39	35
Søre Trysil skole	32	24	13							
Nybergsund skole	72	47	42	55						
Ljørdalen skole	37	26	27							
Jordet skole	92	98	95	82	79	81	70	71	66	69
Sum kommunale skoler	864	801	757	673	644	637	606	622	603	610
Østre Trysil montessoriskole				26	26	25	23	23	23	23
Søre Trysil montessoriskole					20	26	23	23	23	23
Sum privat skoler	-	-	-	26	46	51	46	46	46	46
Sum elever i Trysil kommune	864	801	757	699	690	688	652	668	649	656

Nedgang i elevtall er krevende ettersom det medfører reduserte rammeoverføringer (inntekter), som igjen gjør at kommunen må redusere sine utgifter. For skoleåret 2010/2011 ble tre kommunale skoler lagt ned. I 2011 ble det etablert en privatskole på Østby og i 2012 i Søre Trysil.

Fremskrivning av befolkningstall er vanskelig og SSB har mange forskjellige prognoser basert på litt forskjellige forutsetninger. Det SSB tar hensyn til er fruktbarhet, levealder, innlandsk flytting og netto innvandring.

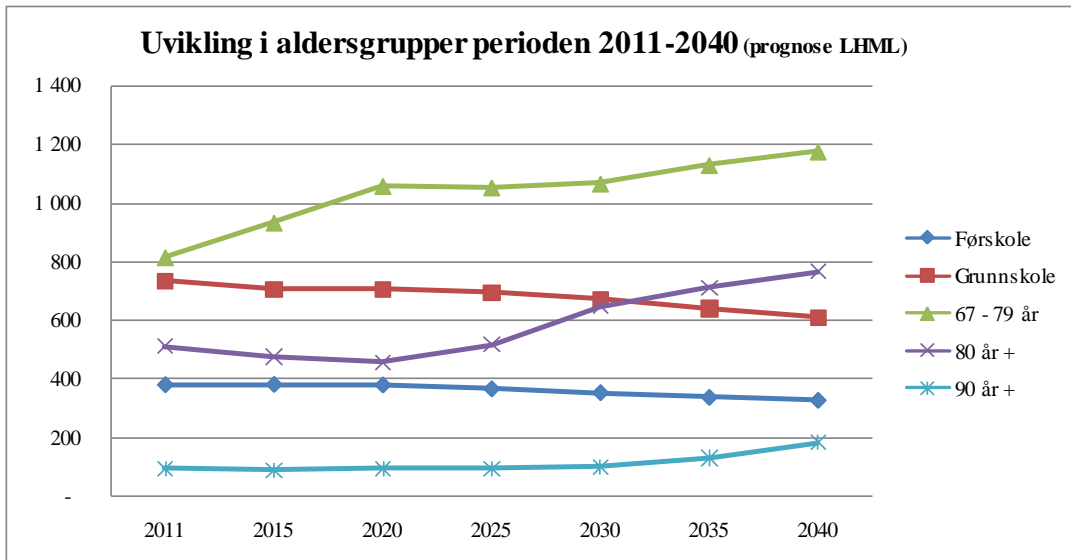
Gjeldene kommuneplan 2009 – 2020 bygger på en prognose som baserer seg på **lav** fruktbarhet, **høy** levealder, **middels** innenlandsk flytting og **lav** netto innvandring (LHML).

Det å lage prognoser på innbyggertall er vanskelig, det er svært mange faktorer som virker inn på utviklingen. SSB har lagt inn sine forutsetninger. SSB har ikke forutsetninger til å ta hensyn lokale forhold om påvirker antall arbeidsplasser. Etablering av nye store hoteller med mange helårs arbeidsplasser er en slik faktor.

Nedenfor er en oversikt som viser innbyggertall i perioden 1960 – 2010 og en fremskrivning frem til 2040 basert på SSB sine LHML-prognoser:

Innbyggertall	2011	2015	2020	2025	2030	2035	2040
0 - 5 år	377	378	376	363	350	334	324
6 - 15 år	732	703	704	694	671	639	608
16 - 66 år	4 321	4 209	4 050	3 979	3 835	3 664	3 504
67 - 79 år	814	932	1 057	1 052	1 065	1 128	1 174
80 - 89 år	416	387	365	422	548	583	584
90 år +	94	88	91	94	99	128	181
Sum	6 754	6 697	6 643	6 604	6 568	6 476	6 375

Ved en fremskrivning av innbyggertallet ser det ut til at aldersgruppen 80 år og eldre vil være relativt stabil frem til 2020/2025. Når det gjelder barn i førskole og grunnskole vil utviklingen den utviklingen som har vært frem til i dag fortsette å være negativ. Nedenfor er en oversikt over utviklingen i forskjellige aldersgrupper hvor kommunen har flest av sine primær oppgaver rettet mot.

I 2020 vil det komme en vekst i antall personer 80 år og eldre, og i 2030 vil det være flere eldre over 80 år enn barn i grunnskolen. Dette vil påvirke kommunens utgifter.

Utviklingen i innbyggertall og bosetningsmønster i kommunen er utfordrende. I årene som kommer er det viktig å organisere tjenestetilbudet slik at det står i forhold til økonomien inntektssystemet gir.

Det er tegn på at utviklingen i innbyggertall er i ferd med å stabiliseres. Dersom kommunen ikke lykkes med å snu trenden, dvs. stabilisere eller eventuelt øke innbyggertallet, vil det gå på bekostning av nivået på det etablerte tjenestetilbudet. En økning i innbyggertall vil ikke nødvendigvis medfører økte utgifter.

I kommuneplanen er økning i innbyggertall et av hovedmålene. Kommunen må ha dette som et mål i alt den foretar seg. **Med bakgrunn i prognosene til SSB, og historiske tall, er det mest realistiske bildet at kommunen må tilpasse seg en situasjon med redusert innbyggertall og reduserte statlige overføringer.**

Sentrale føringer

Sentrale føringer som kommunen må forholde seg til er mange. Samfunnet endrer seg, faglige og politiske føringer påvirker kommunen. Føringer fra sentral myndigheter kommer gjennom endringer i lover og forskrifter, og oppgavefordeling mellom stat, fylke og kommune endres.

Endringer innarbeides i de årlige kommuneøkonomiproposisjoner som regjeringen legger frem i mai. I denne proposisjonen signaliseres det også hva Regjeringen arbeider med i forhold endringer i oppgaver, fordeling av oppgaver og økonomiske overføringer til kommunene.

Eksempler på endringer/føringer som har vært og vil komme er:

- Barnehagereformen med innlemming av barnehagetilskuddet inn i rammeoverføringene til kommunene.
- Samhandlingsreformen
- Kommunalt rusarbeid
- Endring vergemålsloven
- Valgfag i grunnskolene
- Kommunereformen og fremtidig kommunestruktur.

Endringer/føringer som kommer fra sentrale myndigheter innarbeides i budsjett og økonomiplaner. En av de største utfordringene er å vite hvilke økonomiske konsekvenser det får for kommunen, når myndighetene (departementene, Regjering og Storting) ikke kommer med klare føringer i god tid. De fleste endringer er ikke klare før Stortinget vedtar kommende års Statsbudsjett, og ofte er ikke de økonomiske forholdene klare før Regjeringen legger frem sitt forslag til Statsbudsjett. Endringene innarbeides i inntektssystemet som igjen fordeler midlene ut til den enkelte kommune. Endringen består av 28 kriteriedata som igjen er satt sammen i forskjellige sektornøkler og som igjen er vektet i forhold til hverandre. Små endringer i dette kan gi store utslag for den enkelte kommune.

I kommunens budsjett og økonomiplaner innarbeider administrasjonen tiltak som viser hvordan kommunen innretter seg i forhold de sentrale føringene, og utfordringen blir å prioritere og omprioritere kommunens ressurser slik at disse blir forvaltet på en best mulig måte. Kravet til omstillingsevne, kompetanseutvikling og effektivitet ligger over kommunen hele tiden. Det er nødvendig å erverve og vedlikeholde kompetanse for å kunne fastsette tjenestetilbudet til det nivået Stortinget gjennom lover og forskrifter har forpliktet kommunene å yte overfor innbyggerne. Dette krever stor innsats både fra den politiske og administrative ledelse, og ikke minst fra medarbeidere i de ulike virksomhetene i kommunen.